

SULANE

TALINNA KAARLI KOĞUDUSE AJAKIRI

Me ei ole kirjatähe, vaid Vaimu sulased,
sest kirjatäht suretab, aga Vaim teeb elavaks.

/2Ko 3:6 järgi/

Maara Vindi illustratsioon

1	Juhtkiri	Toimetus
2	Jutlus. Et võiksime kogeda Issanda õnnistust ja julgustust igal päeval	Jaak Aus
3	Püha Cyprianus – märter ja piiskop	Ain P. Leetma
7	Jumala annid	Maara Vint
8	Uku Masingu nägemus algkristlusest	Jaan Lahe
12	Viljapeade noppija Rutt – piiblis ja kunstis	Anu Allikvee
15	Koguduse töötaja. “Kiriku ja Jumala juurde jõudmine võtab igaühel oma aja”. Intervjuu koguduse abiõpetaja Kaisa Kirikaliga.	Külli Saard
Saima Sellak-Martinson
19	Pühalaul, Eesti Laulupsalter ja Pühalaulu Kool – sissejuhatus teemasse	Eerik Jõks
25	Muusikatöö. 151 aastat segakoorilaulu Kaarlis	Ene Pilliroog
29	Muusikatöö. Nii ajaratas ringi käin'd...	Virve-Aino Nuka
Piret Aidulo
31	Muusikatöö. Piigadega Taanis	Küllike Valk
32	Diakooniatöö. Sõpruslaager Forssas	Lia Roostalu
34	Forssassa – tirallallaa!	Tiit Zeiger
35	Tallinna Oikumeenilise Naiskoori kontserdireis	Mare Mauer
37	Tabernaakel – mis see on ja millest see meile kõneleb?	Eerik Jõks

EELK Tallinna Toompea Kaarli Kogudus

Toompuiestee 4, Tallinn 10142
 Telefon 619 9100, faks 631 1363
 e-post: tallinna.kaarli@eelk.ee
 kodulehekülg: www.kaarlikogudus.eu

Sulane. Tallinna Kaarli koguduse ajakiri, ISSN 1406-8168;
 tiraaž 400; ilmub kaks korda aastas
 Trükikoda: PrintStart OÜ
 Toimetus: Külli Saard, Saima Sellak-Martinson
 Küljendus: Külli Saard
 Arvelduskontod: SEB, arve: EE171010022004706006
 Swedbank, arve: EE392200221011214295

Juhtkiri

Taas on kätte jõudnud sügis, vastuolulisi tundeid tekitav aeg. On ju nii, et osa inimesi märkab selles aastaajas rohkem ängi ja masendust tekitavat hallust, teine osa hoopis vastupidiselt looduse mitmekesisust, rõõmustavaid ja helgeid värvikombinatsioone... Levinud on ütlus: „Ilu on vaataja silmades“ ja nii rõõmustame ning kurvastame me erinevate asjade üle, kuid olgu meid ühendavaks siira tänu toomine Jumalale selle eest, mida Tema meile andnud on. Saabunud lõikustänupühal on eriliselt põhjust mõelda kõigele heale, mis meile osaks on saanud ning selle kontekstis märgata ka neid, kellel nii hästi ei ole läinud, kelle elus on ehk valdavaks kurbus, haigus, üksildus. Meil on hea võimalus Jumalale tänu tuua neid toetades, olles nende kõrval, sest nagu Issand on ütelnud: „Tõesti, ma ütlen teile, mida te iganes olete teinud kellele tahes mu kõige pisematest vendadest, seda te olete teinud mulle.“

TUUL pimeneb ja rada must, mis lippab selja taha, kuid ei sest ole ahastust, et miski jääb must maha. Kes yksi tuli, yksi läheb, ei ennast kaasa viigi, sest teispool komistusi näeb ta loitvat täheriigi.

Tuul pimeneb ja rada must, kuid syda laulab rahu, samm edasi – siis igatsust ei tuigetesse mahu.

27.VIII 1943

Nii on kirjutanud Uku Masing. Meenutame seda väga mitmekülgete annetega teoloogi, usundiloolast tema 105. sünniaastapäeval ja avaldame Jaan Lahe artikli Masingu nägemuse kohta algkristlusest. Seekordne jutt on koguduse õpetajalt Jaak Ausilt ning lõikustänupüha mõtisklus Maara Vindilt. Kunstiloolase Anu Allikvee käsitus Vanast Testamendist tuntud Ruti-loost sobib samuti väga hästi viljalõikuse konteksti. Kauaaegne Sulase

kaastööline Isa Ain Peetrus jätkab kirikuisade tutvustamist piiskop Cyprianusega ning Eerik Jõks annab teadmisi Kaarli kiriku altarile asetatud tabernaaklist, selle olulisusest ja tähendusest ning pühalaulust. Muusikast on juttu rohkemgi: segakoori pikast ajaloost kirjutab Ene Pilliroog, koori viimastest tegemistest kauaaegne koorilaulja Virve-Aino Nuka ning laulupärandi edasikandmisest Piret Aidulo. Käsitletud on ka kahte kontserdireisi: koguduse noortansambli külaskäigust Taani kirjutab Küllike Valk ning Tallinna Oikumeenilise naiskoori külaskäiku Saksamaale kajastab Mare Mauer. Veel on juttu koguduse vabatahtlike töötajate sõpruslaagrist Forssas, nii Lia Roostalu „proosatekstis“ kui Tiit Zeigeri poolt luuleridadesse panduna. Väga huvitav on ka meie koguduse abiõpetajat Kaisa Kirikali rohkem tundma õppida, sest seekordne intervjuu on just temaga.

Lahket lugemist!

Et võiksime kogeda Issanda õnnistust ja julgustust igal päeval

Mt 25:14-30

Hea lugeja!

Mõeldes seekordse "Sulase" ilmumisele, olin keerulises olukorras, sest aeg, mil see jutlus peaks olema aktuaalne, jääb perioodi lõikustänapühast kuni ülestõusmis-pühani.

Väga keeruline on leida sellist sõnumit, mis oleks sobilik lõikus-aega, jõuludesse ja kannatusaega. Otsustasin, et sirvin natuke evangeeliumi tekste ja vaatan, mis kõnetaks nii, et võiks kirjutada ühe jutluse pooleks aastaks.

Nii sattusin sellele evangeeliumi tekstile ja otsustasin vaadata, mida olen selle kohta varem kirjutanud, sest andidest kõnelemine sobib igasse perioodi kirikuaastas.

Kui olin vaadanud kõiki jutluseid, siis neis kõigis oli peaaegu kult kõneldud sellest, kuidas me peame meile antud ande paremini kasutama kaasinimeste teenimiseks. Kõik ametid on olulised ja tähtsad ning inimene peab tegetsema temale antud andidega kooskõlas Jumala ja kaasinimese teenimises.

Ühes jutluses olin eriliselt rõhutanud vastutust. Olin rääkinud sellest, kuidas me inimestena ikka tahame, et keegi vastutaks. Mitte mina ise, vaid keegi vastutaks. Otsime neid, kes vastutaks kliimasoojenemise eest, maailma vae-

sumise eest. Meie riigis olevate probleemide eest peab keegi vastutama ja nii edasi. Tolles jutluses tõdesin, et peaksime sagedamini seisma peegli ette ja küsima sellelt, kes vastu vaatab, äkki peaks hoopis tema vastutama. Jumala ees peame me ikka ise aru andma, kuidas oleme ande, mis looja on meile kinkinud, kasutanud. Kas on siis meie elust olnud kasu?

Esiailgu tundus, et ei oskagi midagi lisada, kuid siis tuli mõte, mis pani mind ka seda jutlust edasi kirjutama.

Ühe kooliaasta algul, kui kogunesime kooli, anti ülesanne joonistada oma suve emotsioonidest. Pilt pidi olema abstraktne, mis tähendas, et ilma konkreetsete kujunditeta. Arvasin kohe, et kuna minul joonistamise and puudub, siis pääsen sellest ettevõtmisest. Ometi sain endale pintli pihku ja oma nurk tuli ka minul täis joonistada. Olles parajasti oma mõtet paberile kujundamas, astus minu juurde üks kunstiinimene ja soovitas teha teisiti, kui olin plaeninud. Nõustusin temaga kohe. Kui olin siis parandused teinud, ütles ta: „Jaak, sina oled üks huvitav inimene, et sa kohe vastu ei hakanud. Andsin ka mõnele teisele nõu, kuid need ütlesid, et ära sega, tean mis teen.“

Siis käis mul peast läbi mõte, kas me ikka oskame õigesti kasutada ande, mis meile on antud. Mitte oskusi ja teadmisi, vaid tõelisi ande, ande, mida ei saa arenda-

da õppimiste või kogemuste kaudu. Nende andide kasutamiseks ei ole vaja mingeid erilisi eeldusi, need on antud meile muidu, ilma hinnata. Need on annid, mis on mõeldud kõigile, sõltumata soost, rahvusest või east.

Liialt sageli tundub mulle, et me ei kasuta neid ja ma isegi ei oska ütelda, miks.

Annid, millest räägin, on nii Jumala Sõna, sakramendid kui ka teised armuvahendid, mis meile Jumalast on antud.

„Kuidas siis ei kasuta?“ võiks nüüd küsida. Aga kas ikka kasutame?

Võtkem näiteks Jumala Sõna. Ei hakka siin tegema küsitlust, kuid igaüks võiks mõelda, kui palju me loeme ja uurime Jumala Sõna. Olgu siis Piiblit ennast või kirikulehest, loosungiraamatust lugedes, raadiost kuulates. Kas on see juhuslik või süstemaatiline? Igapäevane või kuidas juhtub?

Samas on meie elus küllalt mu-resid ja peataolekut, kus vajaksime juhatust, julgustust, lohutust, kinnitust ja lootust. Seesama Jumala Sõna meile seda kõike ju pakub, ometi me seda ei kasuta. Peidame ta otsekui ära, et liiga palju ei saaks, ja kui keegi meelde tuletab, siis vabandatakse, et ei osanud, ei olnud aega või midagi muud.

Ei ole vaadanud statistikat, kuid mulle tundub, et selle aasta augustis on laste ristimisi palju. Ometi peab selle sakramendi juures rõhutama, et kaugeltki ei mõisteta

selle anni tähendust ja vajalikkust, ehkki Kristus ise on selle meile andnud. Ei ole harv juhus, et inimesed viivitavad laste ristimisega, viidates küll mõnele probleemile kas vanuse või ristivanematega või on hoopis turgatanud pähe mõte, et las laps suureks saades ise otsustab, kas ta laseb end ristida või ei lase. Millisest imelisest annist me jätame ilma need, kes on meile kõige armsamad!

Nüüd võiks veel rääkida armulauast, palvest, kodude õnnistamisest, pihist ja nii mõnestki väärtuslikust annist veel. Kõikide puhul võiks küsida isanda moel, kuidas oleme neid kasutanud ja

kasutamas. Ilmselt võiks igaüks meist asetuda ühe või teise sula-se asemele ja mõelda, milline on olnud minu andide kasutamise oskus, kas olen vääriliselt kasutanud minule usaldatud.

Lisaks neile andidele annab Looja meile teisigi ande, ande, mis ei ole nii isiklikud, vaid hõlmavad rahvast.

Armsad! Tean, et olen küsinud rohkem, kui vastanud, ja võibolla tekitanud ka vastakaid tundeid. Kindlasti ei ole mu eesmärk tekitada negatiivseid tundeid, vaid pigem seda, et mõistaksime, mida on Jumal meile andnud, milliseid ande on ta meile kinkinud, et

meie elu oleks täidetud rõõmu ja rahuga.

See poolaasta kirikuaastast annab meile kõigile hea võimaluse neisse imelistesse andidesse süveneda ja neid ka kasutada.

Neid ande kasutades hoomame, kui palju rohkem on meile tegelikult antud ja antakse. Kasin talendi kasutaja saadeti isanda poolt ära. Kasutagem siis kõike seda, mida meile on antud, ja kasutagem neid ande, et võiksime kogeda Issanda õnnistust ja julgustust igal päeval.

Õpetaja Jaak Aus

Püha Cyprianus – märter ja piiskop

Cyprianus (Thascius Caecilius Cyprianus), Kartaago piiskop, sündis 200. aasta paiku, Kartaago linnas Põhja-Aafrikas, kus leidis aset kogu tema edasine elu ja töö. Täpse sünniaja ja aasta kohta puuduvad meil igasugused andmed. Ta oli rikka paganliku senaatori poeg, mistõttu oli tal võimalus omandada sellele ajale parimal tasemel sekulaarne haridus. Temast sai võimekas oraator, ning Kartaago koolkonna retoorika ja filosoofia õppejõud. Tihtipeale võis teda kohata kohtusaalides kaitsmas oma kaaskondlasi.

Seda perioodi kirjeldab Cyprianus veel hiljemgi pikka aega kui perioodi, "mil ta elas pilkases pimeduses..., kaugel Tõe valgusest". Kogu oma heaolu,

mille ta päris tänu vanematele ja loomulikult ka oma töökusele, kulutas ta peaaegselt suurejoonelistele bankettidele, mis ei suutnud kustutada tõejanu, mis valitses tema hinges. Selle perioodi jooksul puutus ta palju kokku apologet Tertullianuse (kellest on olnud juttu meie kirikuisade sarjas varasemas Sulases) kirjutistega, mis veensid teda kristluse tões. Cyprianus kirjutas hiljem, et ta ei uskunud iialgi võimalikkusesse, et temale võib osaks saada uuestisündimise arm Kristuses. Seda öeldes vihjas ta kindlasti oma eluviisile, mis oli küllaltki enesekeskne ja priiskav.

Talle oli aga toeks sellel pöördumise teel tema sõber presbüter (preester) Cecilius, kes kinnitas

talle, et Jumala armu abil on kõik võimalik. Kui Cyprianus oli 46 aastane, võttis kristlik kogudus ta oma rüppe katehumeenina (katehumeen on isik, kes valmistub koguduse täieõiguslikuks liikmeks saama. Tänapäeva mõistes võib seda võrrelda leerikooliga. Vahe on vaid selles, et tolleaegne katehumeenaat kestis vähemalt aasta, kui isegi mitte rohkem. Erandeid leidis alati ja igal ajal). Enne ristimise sakramendist osasaamist jagas Cyprianus kogu oma varanduse vaestele ja abivajajatele ning kolis elama presbüter Ceciliuse majja.

Kui Cyprianus oli lõpuks ris-

titud, kirjutas ta oma käsitluses Donatusele: "Kui uuestisündimise vesi puhastas mind minu eelneva elu saastast, valgus ülevalt minu sisse valgus... ning Püha Vaim transformeeris (muutis täielikult) mind uueks inimeseks teise sünni läbi. Ning sellel hetkel, viimaks, imelisel viisil, kadus minust kahtlus ning selle asemele tuli enesekindlus. Mulle oleks justkui ilmutatud jumalikud tõed ja pimedusest sai valgus... Ning sellel hetkel olin ma võimeline mõistma ja tunnistama, et kõik see, mis on sündinud lihas ja elas patus, oli maine, kuid mille Püha Vaim elustas, hakkas elama Jumalale... Jumalalt ja Jumalas on kogu meie jõud ja tugevus... Tema läbi, meie, kui me elame veel siin maailmas, saame osa tulevasesest kirkusest."

Kaks aastat pärast ristimist ordineeriti Cyprianus preestriks. Kui Kartaago piiskop Donatus suri, valiti üksmeelselt uueks piiskopiks just Cyprianus. Ta andis selleks ka omapoolse nõusoleku, ning ta pühitseti Kartaago piiskopiks 248. aastal.

Oma esmaseks kohuseks piiskopina pidas Cyprianus hoolt kanda Kiriku heaolu eest ning püüda välja juurida nii usklikkonna kui ka vaimulikkonna hulgas valitsevat leiget ning pahedele kalduvat eluviisi. Tema enda eluviis oli tõesti niivõrd eeskujulik, et paljudes tekkis siiras soov seda jäljendada. Eelkõige paistis Cyprianuse eeskujulik eluviis silma lihtsuse ja alandlikkuse poolest. Ning see tõttu levis kuuldus nii temast kui ka tema tööst kiiresti kaugemale piiskopkonna piiridest. Tihtipeale

pöördusid paljud teised piiskopid Cyprianuse poole, et küsida temalt nõu ja juhiseid, kuidas korraldada elu nende endi piiskopkondades.

249. kuni 251. aastani leidis aset Deciusi läbi viidud kristlaste tagakiusamine. Selle tagakiusamise eest oli Cyprianust juba hoiatatud jumaliku ilmutuse läbi ning ta oli sunnitud minema pagulusse. Tema elu oli vaja hoida selleks, et juhtida oma karja ja tugevdada tagakiusatavate usku ning sisendada neisse lootust. Enne oma paguluse minemist jagas Cyprianus kiriku raha kõikide preestrite vahel ning manitses neid kasutama seda abivajajate aitamiseks.

Kuigi eemal oma piiskopkonnast, pidas Cyprianus pidevat sidet oma kirjade (epistlite) kaudu, ning ta saatis kirju ka presbüteridele, usutunnistajatele ja märtritele. Need olid rasked ajad, ning mitte kõik ei suutnud vastu panna tagakiusamistele. Mõned kristlased, keda piinati julmalt, olid valmis ohvrit tooma paganlikele jumalatele. Hiljem palusid need kristlased abi, et nad saaksid tagasi lunastatud Kiriku rüppe. Nad pöördusid selleks ettenähtud Kiriku esindajate poole, kellelt nad palusid Kiriku armukirja. Cyprianus saatis ringkirja kogu Kartaago kristlaskonnale, milles ta teavitas, et need, kes olid Kiriku rüpest lahkunud tagakiusamiste tagajärjel, võivad pöörduda tagasi Kiriku rüppe, kuid sellele pidi eelnema nn investeering, mis selgitas nende lahkumise asjaolusid. Samuti oli vajalik Kirikusse tagasipöörduvate siiruse läbikatsumine. Vas-

tuvõtuks oli vajalik patukahetsus ning ka piiskopi nõusolek. Kiriku osadusse tagasisoovijate hulk oli niivõrd suur ja nende soov niivõrd tugev, et see põhjustas isegi usklikkonnasisesid rahutusi. See tõttu pöördus Cyprianus teiste piiskoppide poole küsimaks nendelt nõu, ja kõik kiitsid heaks just selle, mida Cyprianus ise õigeks pidas.

Oma eemaloleku perioodil autoriseeris Cyprianus neli preestrit läbi katsuma nende kristlaste olukorda, kes soovisid vastu võtta diakoni- või preestripühitsust (seega võime siin näha tolleaegse seminari käekäiku). Kogu selle protsessi vastu oli aga tugevasti üks ilmikliige nimega Felicissimus ning üks preester Novatus, kes väljendasid rahulolematust piiskop Cyprianuse otsustega. Oma kirjas kogudusele manitses Cyprianus kristlasi mitte ennast lahutama Kiriku osadusest, õhutas neid olema kuulekas piiskopi antud ettekirjutistele ning ootama tema tagasipöördumist koguduse juurde. See kiri hoidis Kartaago kristlasi usus ja ustavuses Kirikule.

Varsti peale seda pöördus Cyprianus tagasi oma karja juurde. Felicissimuse kuuletumatuks pandi punkt kohalikul kirikukogul 251. aastal dokumendiga, milles kinnitati Felicissimuse ekskommunikatsioon (kirikust väljaheitmine). Vastav kirikukogu kinnitas ka, et lunastamine Kirikuga on alati võimalik patukahetsuse järel.

Sellel perioodil leidis Kirikus aset uus skisma (kirikulõhe,

lahkarvamus), mille eestvedajaks oli presbüter Novatius Roomast, kellega ühines ka üks Kartaago presbüter, nimekaim Novatus. Nimelt seesama Novatus, kes oli ka Kirikust ekskommunikeeritud Felicissimuse pooldaja. Novatius kinnitas, et nendel kristlastel, kes olid tagakiusamiste tagajärjel eemaldunud Kiriku rüpest, puudus igasugune võimalus pöörduda tagasi osadusse Kirikuga, ka siis, kui nad kahetsesid oma pattu. Peale selle olid kaks nimekaimu seotud veel mitmesugustes kirikusisestes mahhinatsioonides. (Siinjuures ei hakka me laskuma detailidesse. Piisab vaid asjaolust, et keegi ei ole millegagi rahul, kui juba püütakse mingil ebaväärikal moel oma rahulolematust väljendada – pole midagi uut siin päikese all – neid, kes püüavad kaikkaid kodaratesse heita, on leidunud ja leidub igal ajal.) Need sai tugeva kriitika osaliseks paljude, sealhulgas ka Cyprianuse poolt.

Kui Kartaago kirikusisene lahkarvamus hakkas leebuma ning ilmutama kadumise märke, tabas kartaagolasi uus häda – KATK. Paljud inimesed põgenesid linnast, jättes haiged sinna ilma abita ning surnud matmata. Cyprianus jäi oma karja juurde ja hoolitses haigete eest, andes sellega tunnistust ka oma meelegendlusest ning julgusest. Peale haigete eest hoolitsemise mattis ta ka surnuid, hoolimata nende koguduskuuluvusest. Seega, kui oli vaja matta Kirikusse mittekuuluv inimene (ehk siis tolle aja mõistes pagan), siis sai ta ka maetud. Olemasolevat rasket olukorda kasutasid

ära barbarid, kes võtsid vangid palju inimesi. See oli ka aeg, mil Cyprianus õhutas paljusid kartaagolasi annetama nende inimeste heaks, kes kannatasid vangipõlves nälga.

Kui leidis aset uus kristlaste tagakiusamine keiser Valeriuse (253–259) ajal, nõudis Kartaago prokonsul Paternus Cyprianuselt, et see tooks ohvrid ebajumalatele. Cyprianus keeldus resoluutselt sellisest teguviisist. Samuti keeldus ta välja andmast Kartaago Kiriku presbüteride nimesid ja aadresses. Seetõttu saadeti Cyprianus Curubisesse (linn Tuneesias, mis tänapäeval kannab Korba nime). Vabatahtlikult assisteeris piiskoppi tema teekonnal diakon Pontus.

Päeval, mil piiskop Cyprianus saabus Curubisesse, sai ta jumali-

ku nägemuse osaliseks, milles tal le ilmutati, et teda ootab ees kiire ja ilma piinamiseta märtrisurm. Sel perioodil (ehk siis perioodil, mis eelnes tema hukkamisele) kirjutas Cyprianus palju kirju ja raamatuid. Kuna tema suureks sooviks oli kannatada Kartaagos, siis pöördus ta tagasi oma kodulinna. Peale kohtu ette ilmumist lasti ta taas vabaks kuni järgneva aastani. Peaaegu kõik Kartaago kristlased tulid oma piiskopiga hüvasti jätma ning soovisid temalt võtta vastu õnnistust.

Kohtu ees keeldus Cyprianus kindluse ja meelerahuga tooma ohvrid ebajumalatele, mille tagajärjel mõisteti ta surma pea mahlõikamise läbi. Kuuldes oma surmaotsust, ütles Cyprianus: "Tänu olgu Jumalale!" Kogu rahvas hüüdis justkui ühest suust: "Laskem ka meil kõigil pea maha lõigata!"

Saabudes oma hukkamispaika, õnnistas püha Cyprianus kõiki kohalolijaid ning andis oma hukkajale kaksikümmend viis kuldmünti. Seejärel sidus ta endal silmad rätikuga kinni ning lasi oma käed siduda enda kõrval seisva presbüteri ja arhidiakoni külge ning langetas pea. Kristlased asetasid rätikuid tema ette, et sinna valgus märtri veri. Cyprianus hukati 258. aastal. Pühaku surnukeha võeti veel samal õhtul ning maeti prokuraator Macrobius Candidianuse krüpti, mis asub hukkamispaiga vahetus läheduses. Niipea kui oli võimalik, rajati tema hukkamispaika ja ka matmispaika kirikud, mis hiljem hävitati vandaalide poolt. Vandaalide all ei pea ma siinjuures silmas lihtsalt huligaane, vaid idagermaa-

ni hõimurühma, kes tungis hili-
sesse Rooma riiki ning moodustas
Põhja-Aafrikas riigi pealinnaga
Kartaagos. Tänapäevane mõiste
"vandaal" kultuurimälestiste hävi-
tamise tähenduse all on kasutusel
olnud vaid paar sajandit.

Teadaolevate allikate kohaselt
viidi Cyprianuse reliikviad Prant-
susmaale Karl Suure ajal. Täna-
päeval võib tema reliikviad leida
peale Prantsusmaa mitmete pai-
kade ka Itaalias Veneetsias.

Püha Cyprianus jättis Kirikule
hindamisväärse pärandi: oma elu-
töö, oma teosed ning kirjad. Tema
teosed aktsepteeriti Kiriku poolt
ning need loeti ette ka Efesose (a
431) ja Kaltседoni (a 451) kiriku-
kogul.

Oma kirjutistes rõhutas
Cyprianus tugevasti õpetust, et
Kirik on rajatud Jeesusele Kris-
tusele, ning on kuulutatud ja ehi-
tatud apostlite poolt. Sisemine
ühtsus leiab oma väljenduse usu
ja armastuse ühtsuses, ning väline
ühtsus aktualiseerub Kiriku hie-
rarhias ja sakramentides.

Kiriku kaudu teostab Kris-
tus elu ja lunastuse täiuslikkuse.
Nendel, kes on eraldunud Kiri-
ku ühtsusest, puudub tõeline elu
iseendas. Kristlik armastus hoiab
koos Kirikut. Armastus on alu-
seks voorusele, ning see elab edasi
koos meiega igavesti Taevases Ku-
ningriigis.

Cyprianus ei olnud teoloog
spekulatiivses mõistes. Tema kir-
jutised on tihedalt seotud tema
pastoraaltegevusega. Tema esi-
mene kirjatöö oli monoloog
pealkirjaga "Ad Donatum" („Do-
natusele“), milles ta kirjeldab

üksikasjalikult oma pöördumist,
Rooma valitsuses esinevat kor-
ruptsiooni ning gladiaatorite võit-
luste mõttetust. Ning ta annab
selgelt mõista, et ainus pääsetee
sellest olukorrast on kristlik palve
ja kristlik tegutsemine. Teine tema
varasem kirjatöö on "Testimonia
ad Quirinum" („Tunnistus Quiri-
numile“). Ajal, mille ta oli sunni-
tud veetma Kartaagost eemal, kir-
jutas ta oma kõige tuntuma teose
"De Ecclesiae Catholicae Unitate"
(„Katoliku kiriku ühtsusest“). Ol-

les pöördunud tagasi Kartaagosse,
avaldas ta teose "De Lapses" („Ee-
malelangenutest“). Tänapäevani on
säilinud umbes 60 kirja, millest
mõne juurde kuuluvad ka vastu-
sed neilt, kellele need kirjad olid
saadetud. Kuid see on vaid üks
pisike osa tema kirjadest. Peale
selle avaldas ta ka palju ringkirju,
mis olid oma sisult pastoraalsed.
Oma kõige tuntumas teoses "De
Ecclesiae Catholicae Unitate" on
ta kirjutanud nii: "Kui inimene
eemaldub Peetruse Toolist, mille-
le on rajatud Kirik, kas ta arvab,
et on siis ikka veel osaduses Kiri-
kuga? Kes ei tunnista Kirikut oma
Emaks, ei saa tunnista Jumalat
ka oma Isaks, ... ei ole olemas
muud kodu kristlasele kui Kirik."

Veel väärrib mainimist teos, kus
ta käsitleb Meie Isa Palvet. Ma ei
hakka siinjuures ära tooma kõiki
tema kirjutisi, sest siis tekiks vaid
pikk nimekiri, millest ei oleks
palju abi. Kuid kõik tema säilinud
teosed on leitavad "Ladina patro-
loogias" („Patrologia Latina“) 3. ja
4. osas.

Kuigi Cyprianus hukati 14.
septembril, tähistatakse katoliku
kirikus tema kirikupüha kaks päe-
va hiljem, samal päeval koos tema
suure sõbra paavst Korneliuse-
ga (kellest saame lugeda Sulase
järgmisest numbrist), milleks on
16. september. Ühes Augustinuse
säilinud jutluses mainib pühak, et
Cyprianuse austamine ja kultus
oli väga laialt levinud Aafrikas.
Paljudes ringkondades tuntaksegi
teda hellitusnimega Aafrika Piis-
kop. Püha Cyprianus on ka Alžee-
ria ja Põhja-Aafrika kaitsepühak.

Palve

Kõigeväeline Isa, kes Sa andsid
oma sulasele Cyprianusele vap-
rust tunnista Jeesuse Kristuse
nime selle maailma valitsejate ees
ning surra oma usu nimel; anna
ka meile alati leida lootust, mil-
le oled asetanud meisse, ning kui
vaja, kannatada rõõmuga Jeesuse
Kristuse nimel, kes elab ja valit-
seb koos Sinu ja Püha Vaimuga,
üks Jumal, igavesest ajast igavesti.
Aamen.

Isa Ain Peetrus

Jumala annid

Madal sügispäike kuldab kirevates kuubedes põõsaid ja puid, paneb hõõguma koltuva rohu.

Väikses külakirikus mererannal on kirikulised tulnud lõikustänapühja jumalateenistusele. Tuul toob ninna kõditavat merelõhna ja kõrvus heliseb merekohin nagu muusika. Kirikuaias õitsevad viimased hilised lilled – öökülma pole veel olnud.

Alatari ees laual on sügisannid: mullapõuest veel hellad kartulid, peedid ja porgandid, päikesest küpsed õunad, punapalgelised nagu poisipõnnid ja tüdrukutirtsud ning mahlased ploomid ja pirnid. Kõige krooniks on kuldne õiemesi, korjatud kodumaa lillelde.

Valgus kirikuakendest langeb lauale, kus viljade keskel on värske, hommikul küpsetatud leib.

Preester õnnistab Jumala ande, tõstab käed leiva kohale ja tänab Jumalat Tema otsalõppematu helduse eest. Siis märkab ta leivapätsil valguses hiilgavaid pärleid, vanamemme pisaraid, kes leiva küpsetas.

See memm oli sõja ajal väike laps, kes nutma puhkes, kui võõras teekäija tuli väravast sisse, kaenla all rätikusse mähitud leivapäts.

Emma oli võõralt küsinud, kes neile selle leiva saatis. Ja võõras teekäija oli vastanud: „See eluleib on Kristuselt, meie Kuningalt!“

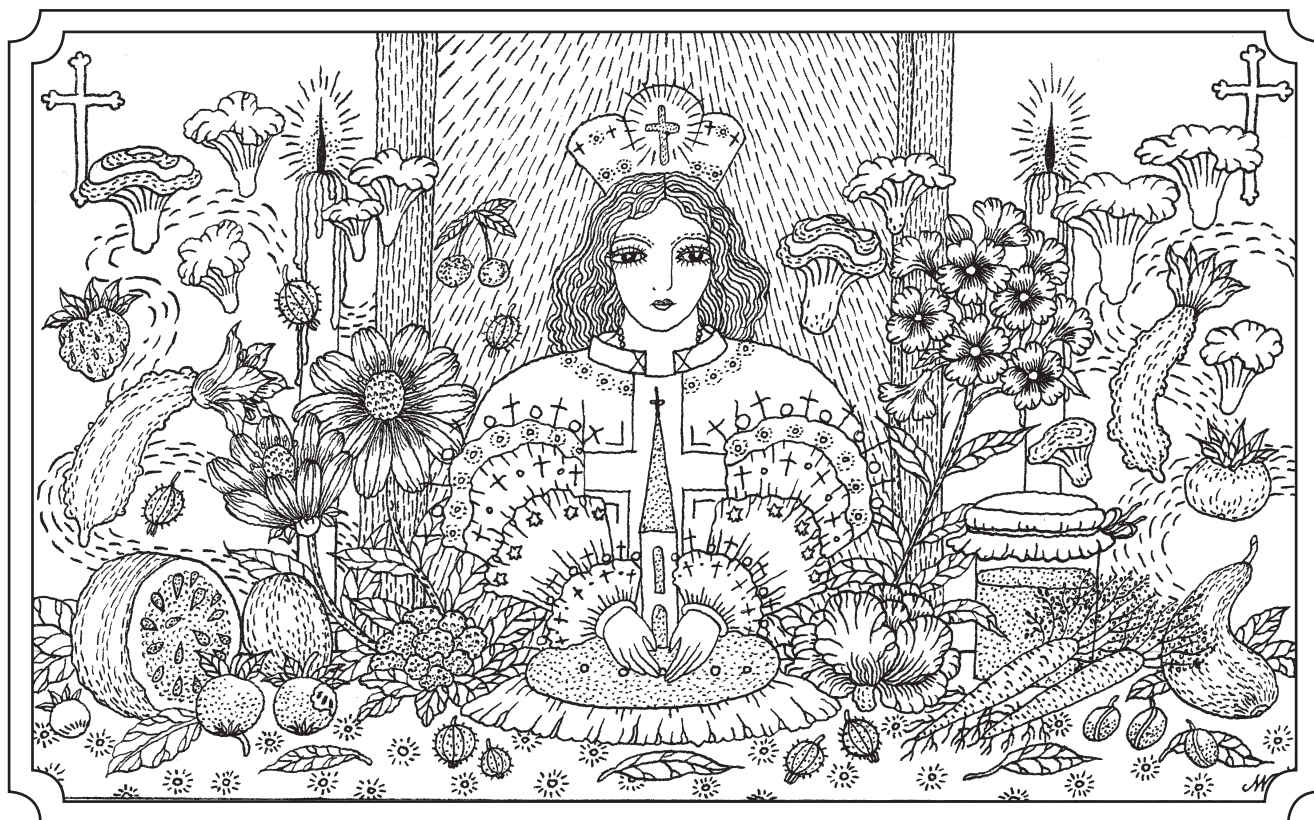
Preester võtab leiva, murrab ja

jagab kirikulistele, öeldes: „See on Kristuse ihu.“

Täname Sind, armas Jumal, Sinu heldete andide eest. Selle eest, et rukis ja nisu valmivad igal aastal põldudel, selle eest, et puhkevad lilled, valmivad viljad ja leib ei lõppe laualt.

Otsalõppematu on Sinu armastus, meie Jumal.

*Maara Vint, september 2014,
Vääna-Jõesuus.*

Maara Vindi illustratsioon

Uku Masingu nägemus algkristlusest

Avaldatud esmakordselt veebiajakirjas Kirik&Teoloogia (www.kjt.ee). Ilmub autori loal.

Uku Masing, kelle 105. sünniaastapäeva me tähistame, on olnud tegev nii folkloristi, usundiloolase, semitisti kui ka piibliteadlasena ning kirjutanud palju kõigist neist valdkondadest. Kuid tema kirjutiste hulk jaguneb valdkondade ja teemade vahel ebaproportsionaalselt. Kui usundiloo valdkonnas on ta kirjutanud palju (olulisemate töödena olgu siin nimetatud Eesti usund [Masing 1995b], Polüneesia usund [2004], Budismist [1995a] ja Üldine usundilugu [2000] ning Vana Testamendi teaduse valdkonnas koguni väga palju, ainuüksi juba tema käsikirjaline Vana Testamendi käsiraamat hõlmab 15 köidet), siis Uue Testamendi valdkonnas pole Masing kirjutanud ühtegi eraldi uurimust. Algkristlusest on ta kirjutanud vaid mittekanoonilise kirjanduse kohta (olulisemate töödena olgu nimetatud tema nn toomakristlust käsitlevad artiklid „Usklik Toomas“ [1998] ja „Tooma evangeeliumist“ [2005] ning Pärililaulu [2006], Tooma evangeeliumi [2005], ja Filippose evangeeliumi [2005] tõlked, kommentaarid ja saatesõnad). Ometi ilmneb Masingut lugedes, et algkristlus oli talle väga oluline ja ta puudutas seda paljudes oma töödes. Käesoleva lühikese popu-

laarteadusliku artikli eesmärgiks ei ole käsitleda kõike, mida Masing on oma teostes ristiuse varase ajaloo kohta väitnud (see on teema, mis vääriks kindlasti eraldi uurimist), vaid anda põgus sissejuhatav ülevaade tema nägemusest algkristluse kohta.

Artikli autor on veendunud, et kuigi Masing põhjendab mitmes küsimuses oma seisukohti ka ajalooliselt ja eksegeetiliselt, ei mahu kõik, mida ta on algkristluse kohta väitnud, teadusliku käsitlusviisi raamesse. Paljud Masingu väited on liiga intuiitiivsed selleks, et neid saaks teaduslikult põhjendada või tõestada. Loomulikult ei tähenda see aga, et need väited oleksid seetõttu valed. Võib-olla peitubki Masingu suurus selles, et ta pakub oma lugejatele visiooni, mis ajendab mõtlema ja küsima, milline võis näha välja kristlus esimesel sajandil. Viimasest on ju tõsiskindlat teada väga vähe (allikaid on vähe, nende tõlgendamine on seotud paljude meetoodiliste raskustega) ning seetõttu võib väita, et ka kõik teaduslikud käsitlused Jeesuse elust ja algkristlusest on vaid hüpoteetilised rekonstruktsioonid. Need on vaid katsed panna kildudest kokku mosaiiki, mille tervikpilti meil ei ole. Seepärast on algkristluse rekonstrueerimisel oluline roll uurija intuitsioonil ehk taipamisel – võimel, mida Uku Masing ka ise kõrgelt hindas. Kuna inimeste taipamisvõime ja eeldused on erinevad (ja inimene jääb paratamatult mõjutatuks oma

keskkonna poolt, mida on korduvalt rõhutanud ka Masing), on erinevad ka uurijate nägemused algkristlusest.

Võtame kasvõi ajaloolise Jeesuse. Temas on nähtud nii sotsiaalrevolutsionääri, usureformaatorit, filosoofi, moralisti, prohvetit, müstikut, apokalüptikut kui ka hullumeelset. [1] Kohati on erinevused algkristluse kujutamisel nii drastilised, et osa uurijaid (nt Jörg Rüpke ja Christoph Auffarth) soovivad loobuda üldse algkristluse mõistest ja rääkida selle asemel hoopis „algkristlustest“. Käesoleva artikli autor soovib siiski jääda traditsioonilise terminoloogia juurde, sest ta on veendunud, et vaatamata uurijate erinevatele visioonidele ja ka „objektiivsetele“ erinevustele algkristluse erinevate gruppide ja suundumuste vahel [2], on ometi midagi, mis neid kõiki ühendab. See „miski“ lubabki meil väita, et algkristluse erinevate gruppide puhul on tegemist siiski ühe ja sama usundi järgijatega ning seda saab piiritleda teiste tollaste Vahemere piirkonna usundite, eeskätt kreeka-rooma usundi ja judaismi suhtes. See „miski“, mis ühendab kõiki algkristluse rühmi ja mis teeb viimselt ka ristiust selle, mis ta on, on usk Jumala erilisse ilmutusse Jeesuse isikus. Viimane on ka kogu Uue Testamendi põhiaksioom – erinevad Uue Testamendi autorid ja teosed üksnes mõtestavad ja tõlgendavad seda erinevalt.

Võib vaielda selle üle, kas Jees-

us rajas kiriku kui organisatsiooni (viimase seisukoha vastu on kirglikult võidelnud näiteks Hans Küng) või kas ta tahtis rajada uut usundit, kuid enamik praeguseid algkristluse uurijaid (välja arvatud nn Jeesus-müüdi teooria pooldajad, kes eitavad Jeesuse ajaloolist olemasolu [3]), on kindlad, et impulsi ristiusu tekkimiseks andis Jeesuse isik ja tema tegevus. Sellest fastsineeritud meestest ja naistest kujunes „Jeesus-liikumine“ (Gerd Theissen'i mõiste), millest sai Jeesuse sõnade ja tegude pärimuse edasiandja. Jeesuse isiku ja õpetuse olulisust ristiusu tekkimisel on rõhutanud ka Uku Masing, kes ütleb, et paljude oma kaasaegsete jaoks oli juba ainuüksi kohtumine Jeesusega, „inimese nägemine, kes oli Jumal“ [4], kogemus, mis muutis nende elu – neist said „uued inimesed (või jumalad)“ (Masing 1992b, 237). Kui tänapäeval diskuteeritakse selle üle, mida Jeesus õpetas, siis Masing kuulub kindlalt nende uurijate hulka, kes arvavad, et Jeesuse kuulutuse kese oli tema sõnum Jumala riigist (vt Masing 1995a, 179–258). Mõistet „Jumala riik“ ei vaatle aga Masing kitsalt tollase juutluse kontekstis, nagu seda teevad paljud teised uurijad, vaid ta näeb selles universaalset suurst, mis ei ole seotud ajaloolise ega kultuurikontekstiga. Nagu pole budismis defineeritav mõiste „nirvaana“ (Masing tõmbab nende vahele paralleele), sest ta on sealpool fenomenaalset maailma, nii pole Masingu meelest defineeritav ka Jumala riik. See on üks n-ö „teine pind“, mida me ei suuda veel praegu endale ette

kujutada. Masing rõhutab, et inimese tõusmine sellele uuele pinnale, mis vabastab inimese oma ego kammitsaist, eelarvamustest ja hirmudest, ongi lunastus/pääsemine (kr *sōtēria*), millest räägitakse Uues Testamendis (vt taas Masing 1995a, samas; vt ka Masing 1992a). Masingu meelest ei ole Jeesus uute käskude või uue moraali kehtestaja ega ka nn „traditsiooniliste väärtuste“ kaitsja (vt Masing 1995a, 232–251), vaid lunastuse tooja. „Lunastus“, mis Masingu arvates on väga lähedane „vabanemisele / virgumisele“ budismis, on tema arvates „Jumala riigi“ kõrval teine oluline algkristluse võtmemõiste. Seetõttu on Masing veendunud, et kuigi budism ja kristlus on tekkinud eri ajastutel ja erinevates kultuuriruumides, on need kaks usundit sisuliselt teineteisele väga lähedased (Masing 1995a, eriti 226–251; 1995c, 154). Lisaks sellele, et budism ja kristlus on mõlemad lunastusõpetused / lunastusreligioonid, usub Masing ka algkristluse ja budismi otsesesse kontaktidesse, sest ta peab „Tooma tegudes“ [5] kirjeldatud apostel Tooma Indias-käiku ajalooliseks. Enamik uurijaid peab tänapäeval seda pärimust legendaarseks, kuid on ka neid, kes ühe Jeesuse jängri Indias viibimist ei välista – oli ju India meie ajaarvamise esimesel kahel sajandil tihedas läbikäimises Rooma keisririigiga. Roomlased importisid sealt ihaldatud luksuskaupu. Indiast on leitud mitte ainult rohkesti Rooma münte, vaid sealt on avastatud ka jälgi Rooma kaubanduskolooniate olemasolust. On tähelepanuväärne, et ka

„Tooma tegude“ järgi läheb Toomas Indiasse ühe kaupmehe laevaga. Neile faktidele tuginedes peab misjonijaloolane Stephen Neill Tooma Indias-käiku väga võimalikuks (vt taas Lahe 2006).

Nagu tänapäeval enamik algkristluse uurijaid, nii on ka Masing veendunud erinevate algkristlike rühmituste olemasolus. Lisaks juba Ferdinand Christian Bauri (1792–1860) postuleeritud juudikristlusele ja paganakristlusele nimetab Masing veel „galilealasi“ (Masing 1992b, 238) ning nn toomakristlasi. Selle rühmituse, mille olemasolu ei ole käesoleva artikli autori andmetel väitnud peale Masingu ükski algkristluse uurija [6], rekonstrueeris Masing Tooma evangeeliumi ja „Tooma tegude“ abiga, kuid jälgi sellest algkristluse voolust leidub Masingu arvates ka Johannese evangeeliumis (kus apostel Toomas on samuti oluline). Kuna käesoleva artikli autor on käsitlenud nii Masingut Tooma evangeeliumi uurijana (Lahe 2009a) kui ka Tooma evangeeliumi eraldi (Lahe 2009b), siis seda teemat siinses artiklis pikemalt ei puudutata. Olgu vaid öeldud, et Masingu arvates kohtab Jeesuse kaudu tulnud uut vaimsust ja meelelaadi kõige ehedamalt just toomakristluses. Ta ütleb, et ajaloos muutub toomakristlaste ringkonna maailm „ikka ja jälle elusaks, mida juhtub väga harva kõrgi Jeruusalemma algkoguduse maailmaga“ (Masing 1992b, 240). Jeruusalemma algkogudusse, mida kristlikus ajaloo teadvuses on peetud kõige ehedama ja puhtama ristiusu esindajaks, suhtub Masing aga negatiivselt. Ta

ütleb:

„Teame [...], et selotiseerunud või kumraniseerunud Jeruusalemma kogudus on püüdnud kõikjal kehtestada oma ülemvõimu. Samaarlasile võisid ju ainult Peetrus ja Johannes vahendada õiget Püha Vaimu (Ap 8:15), ning Korneeliuse lugu, mis ignoreerib Kaisarea Filippust, on päälegi veel väga selge ja kurb näide sellest, kuidas rejudaiseerijad on mõistnud Kristuse õpetust (Ap 10:1-11, 18). Paulus, keda tihti on peetud evangeeliumi võltsijaks, on tõenäoliselt siiski olnud ainus jeruusalemlane, kes on taibanud, millega tegemist“ (Masing 1992b, 238).

Nagu suurema osa kristlike ajalookirjutajate jaoks, nii on olnud algkristlus ka Masingu jaoks ristiusu „kuldne ajastu“. Ta ei pea seda küll idülliks, milles puudusid konfliktid inimeste vahel (Masing 1992b, 240), kuid ometi oli see ajastu, mil inimesed nägid oma silmaga inimeseks sündinud Jumalat. Ta ütleb, et oli neid, keda juba ainuüksi Tema nägemine lunastas. Masing kirjutab: „Väga sageli ei teinud inimesi Tema [st Jeesuse – J. L.] järelkäijaiks mitte Ta imeteod ega õpetussõnad, vaid see, et nad nägid Teda, nii ebatavalist inimest, et Ta paljas olemasolu tundus võimatu saamine võimalikuks“ (Masing 1995a, 259). Hiljem juhtus Masingu arvates algkristlusega sama, mis algbudismigagi – kogudus eemaldus oma Õpetaja õpetusest, tehes sellest endale „ühe tervemõistusliku süsteemi“ (vt Masing 1995a, 58). Masingu meelest on see otsekui saatuse iroonia, sest lunastus ja

tervemõistuslik süsteem on vastandid. Masingu jaoks tähendab lunastus vabanemist „tervemõistuse seatud ehk tunnetatud saatuskorrast ehk süsteemist“ (Masing 1995a, 221).

Masingu väide kristluse dejudaiseermisest meenutab väga 2. sajandil elanud ja sageli ekslikult gnostikuks peetud kristliku õpetaja Markioni seisukohta, et Jeesuse jüngrid langesid pärast oma Õpetaja surma tagasi judaismi. Ka väide, et Paulus oli üks vähe-seid apostleid, kes Jeesust mõistis, meenutab Markioni. Masing ei varja viimase suhtes oma sümpaatiat. Ta ütleb, et „Markion oli viimane, kes mõistis Kristust ja Paulust. Pärast teda positi ja soperdati“ (Masing 1995d, 174). Markioni kuuluvus „mitteortodokssete“ kristlaste hulka Masingut ei häiri, sest „mitteortodoksne“ on ka toomakirjandus. Masingu arusaam „ortodoksse“ ja „mitteortodoksse“ vahekorrast on üllatavalt tänapäevane. Alates Walter Bauerist (1877–1960) on algkristluse uurijate hulgas juurdunud arusaam (ja uuemad allikate leiud on seda üksnes kinnitanud), et nägemus ühest algkristluse mainstream'ist, mis ainsana säilitas „puhast õpetust“ ja millest hiljem sai „varane katoliiklus“, ei ole ajalooline tõsiasi, vaid teoloogiline konstruktsioon, mille eesmärk oli legitimeerida teatud kristlike ringkondade teoloogilist nägemust Jeesuse õpetusest. Mitmepalgeline varakristlik kirjandus, kuhu kuuluvad nii „Saalomoni oodid“ [7], apokrüüfsed apostlite tegude raamatud, Tooma evangeelium kui ka arvukad

kristlik-gnostilised tekstid, näitab selgelt, et enamik varakristlike rühmitusi pretendeeris õige, Jeesuseni tagasiviidava apostliku pärimuse valdamisele. Alguses ei olnud mainstream'i ja perifeeriat. Varakristluse mainstream, mida Christoph Marksches nimetab „kujunevaks enamuskirikuks“, kujunes välja alles nende rühmituste omavahelise kommunikatsiooni tulemusena (mida ei ole õige käsitleda pelgalt nende omavahelise rivaalitseamise ja võitlusena; on kindel, et rühmitused ka laenasid teineteiselt). Sealjuures kujunes piir selle vahel, mida peeti „hereetiliseks“, ja selle vahel, mida „ortodoksseks“, välja alles kommunikatsiooniprotsessi käigus. Seepärast soovivad paljud praegused varase kristluse uurijad (Michael A. Williams, Karen L. King) loobuda esimeste sajandite kristluse kirjeldamisel mõistetest „hereesia“ ja „ortodoksia“.

Uku Masingu nägemus algkristlusest on innustav, inspireeriv, aga samal ajal ka rahutukstegev. Kui Masing uskus, et Jumala varaseim ilmutus inimkonnale (mida ta nimetas „ürgilmutuseks“) ei ole läinud jäljetult kaduma, vaid on mingil kujul maailmas säilinud ja vajab avastamist (Masing 1993, 280), kas siis äkki ei või olla samamoodi ka algkristlusega või vähemalt sellega, mida võiks nimetada algkristluse „tuumaks“? Aga Masingu lugemine tõstatab veel teisigi küsimusi. Mis on üldse kristluse tuum? Miks juhtus nii, et lunastusõpetusest sai uus käsuõpetus? Miks kristlus muutub ja milliseks ta võib muutuda tulevikus? Mis on kristluses iga-

vene ja jumalik, mis aga tingitud antiikse ühiskonna struktuurist ja tollastest kultuurikontekstidest ning seega inimlik ja kaduv? Võibolla aitab mõtisklemine nende küsimuste üle vaadata meil oma usku uue ja selgema pilguga ning õpetab meid nägema uues valguses sedagi, mida me peame enda jaoks endastmõistetavaks, selgeks ja kindlaks.

Viidatud kirjandus

Annus, Amar (2008) „Apostel Juudas Tooma rännak Indiasse“ – Vikerkaar 1–2, 12–20.

Filippose evangeelium (2005). Kopti kerelest tõlk Uku Masing. Tartu: Johannes Esto Ühing.

Fischer, Karl-Martin (1995) Algkristlus. Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut.

Lahe, Jaan (2006) „Sissejuhatus“ – Pärlilaul. Tõlkinud Uku Masing. Tartu: Johannes Esto Ühing, 7–24.

Lahe, J. (2009a) „Kui gnostiline on Tooma evangeelium?“ – Usuteaduslik Ajakiri 2 (59), 93–113.

Lahe J. (2009b) „Uku Masingust Tooma evangeeliumi uurijana“ – Minu Issand ja minu Jumal! Pühendusteos dr theol Toomas Paulile 70. sünnipäevaks. Koost Jaan Lahe ja Tiit Pädam. Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut, 92–108.

Masing, Uku (1992a) „Lunastusest“ – U. Masing, Meil on lootust. Tartu: Ilmamaa, 177–186.

Masing, U. (1992b) „Usklik Toomas“ – Meil on lootust. Tartu: Ilmamaa, 231–242.

Masing, U. (1993) „Usundiloo mõttest“ – U. Masing, Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt.

Tartu: Ilmamaa, 253–288.

Masing, U. (1995a) Budismist. Tartu: Ilmamaa.

Masing, U. (1995b) Eesti usund. Tartu: Ilmamaa.

Masing, U. (1995c) „Kosmose tunnetamisest ja keelest“ – U. Masing, Pessimismi põhjendus. Tartu: Ilmamaa, 135–156.

Masing, U. (1995d) „Normaalse mõtlemise armetusest ja uue saamise lootusest“ – Pessimismi põhjendus. Tartu: Ilmamaa, 157–175.

Masing, U. (1998) „Usklik Toomas“ – U. Masing, Meil on lootust. Tartu: Ilmamaa,

Masing, U. (2000) Üldine usundilugu. Tartu: Ilmamaa.

Masing, U. (2004) Polüneesia usund. Tartu: Ilmamaa.

Masing, U. (2005) „Tooma evangeeliumist“ – Uku Masing ja Piibel. Tartu: Ilmamaa, 337–367.

Pärlilaul (2006). Tõlk Uku Masing. Tartu: Johannes Esto Ühing.

Riistan, Ain (2011) Ajalooline Jeesus: teaduse probleem religiooni kontekstis. Dissertationes theologiae Universitatis Tartuensis 22. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Riistan, Ain (2012) „Jeesus ajaloo ja usu pingevaljas“ – Kirik & Teoloogia, nr 15 (23.3.2012) ja nr 16 (30.3.2012).

Saalomoni oodid (2006). Tõlk Amar Annus. Tallinn.

Tooma evangeelium (2005). Kopiti keelest tõlk Uku Masing. Tartu: Johannes Esto Ühing.

[1] Hea ülevaate ajaloolise Jeesuse problemaatikast eesti keeles annab Ain Riistan oma doktoritöös (2011). Vt selle kohta ka Riistan 2012.

[2] Viimaste olemasolu ei eita tänapäeval ükski uurija; ise küsimus on, kas meil on neid veel võimalik rekonstrueerida, nii nagu neid on rekonstrueerinud nt Helmut Köster ja James M. Robinson ning esitanud oma õpikus Algkristlus Karl-Martin Fischer (1995).

[3] Jeesus-müüdi teooriat tutvustab oma doktoritöös ka Riistan (2011, 63–66). Seoses vandenõuteooriate populaarsusega on Jeesus-müüdi teoorial ka praegu pooldajaid. Eriti on sellele aidanud kaasa film „Zeitgeist“. Varasemas Jeesuse uurimises esindasid Jeesus-müüdi teooriat näiteks Bruno Bauer (1809–1882) ja Arthur Drews (1865–1935).

[4] Jeesuse jumalikkus oli Uku Masingu üks põhiveendumusi, mida ta kaitses kirglikult paljudes oma töödes. Kõige jõulisemalt väljendab ta seda essees „Usklik Toomas“, millele käesolevas artiklis korduvalt ka viidatakse, aga samuti oma loengutes budismist (vt Masing 1995a, 47–48).

[5] „Tooma teod“ on apokriifne, st Uue Testamendi kaanonist välja jäänud apostlite tegude raamat, mis jutustab apostel Tooma Indias-käigust, tema imetegudest ja martüüriumist. Teos dateeritakse tavaliselt 3. saj esimesse poolde (vt Lahe 2006, 9). Ka Masingu tõlgitud „Pärlilaul“ on osa „Tooma tegudest“. Eesti keeles on ilmunud „Tooma tegudest“ veel Amar Annuse tõlkes Tooma Indiasse tulekut kirjeldav lõik (Annus 2008).

[6] Nimetatud „toomakristlasi“ ei tohi ära segada tänapäeva India kristlastega, kes peavad samuti Toomast oma apostliks ja keda kutsutakse ka „toomakristlasteks“. „Toomakristlased“, kellest räägib Masing, on algkristlik rühmitus.

[7] Kogumik varakristlikke hümne, mis dateeritakse tavaliselt 2. sajandisse. Saalomoni oodid on tõlgitud ka eesti keelde (2006).

Jaan Lahe

Viljapeade noppija Rutt – piiblis ja kunstis

Vana Testament – patriarhaalse ajastu kajastus

Paljud on öelnud, et Vana Testament on väga mehine raamat. See on ka väga mehelik, kirjutatud meeste poolt ja eelkõige meestele. Põhiküsimuseks on valitud rahva ja tema esindaja – patriarhi, rahvajuhi või kuninga – suhe Jumalaga kui taevase Kuninga ja Isaga. Naistele jääb seega vaid tagasihoidlik roll olla kellegi olulise mehe abikaasa või ema.

Piibli esimestes lugudes, kui rajatakse alus juudi rahvale, on mõned naised veel küllaltki olulised. Aadama Eeva, Aabrahami Saara, Iisaki Rebeka ning Jaakobi Lea ja Raahel on inimesed oma mõtete ja tunnetega, lootuste ja armastusega.

Samas on veeuputusjärgse inimkonna esisal Noal vaid „naine“ ja „poegade naised,“ kes võetakse laeva kaasa nagu päästetavad loomad-linnud ja taimeseemned. Loti niigi nimetu naine muutub veel anonüümsemaks soolasambaks. Ajas edasi minnes märkame, et isegi vägilase Simsoni ema nimi on unustatud, aga isa nimi meeles peetud.

Rutt ja Ester – kaks kangelannat

Kuid igal reeglil on erandid ning Vana Testamendi kaanoni 28 osast kannavad kaks naiste nimesid –

„Rutt“ ja „Ester.“ Nende lood on eri pikkusega, toimusid väga erinevatel ajastutel ja nende kangelannad on oma ühiskondlikult seisundilt vastandlikud. Ester oli Pärsia kuninganna, Rutt aga võõramaalane ühiskonna ääremailt, vaesematestki vaesem. Ester oli ilus, tarka ja julge, Rutt ainult hea ja armas. Nende kangelasteodki olid väga erinevad – Ester päästis oma rahva genotsiidist, Rutt sai vaid emaks.

Ruti raamatki on lühike – kõigest 4 peatükki – ja selles on kolm tegelast: Rutt ise, ta ämm Noomi ja Ruti tulevane mees Boas. Või siiski neli? Neljas on ju Jumal, kes on kohal märkamatu, kuid kelle tahe määrab inimese elukäigu. Sellesse kuuluvad õnnetused ja lein, raskused ja viletsus ning lõpuks ka õnn ja rahu.

Kunstis jääb Rutt kõrvale

Kunstis on Rutt, erinevalt glamuursest Estrist, jäänud tagaplaanile. Tema loos puudub Estri teemaga seostuv kuninglik hiilgus, äärmine draamaatilisus, järsud pöörded. Tõeliselt traagiline on vaid Ruti loo algus, kui ta jääb leseks ja tema ämm kaotab mõlemad pojad. Võib-olla oli tegemist mingi epideemiaga? Piibel seda ei täpsusta, kunstnike lihtsate inimeste loomulik surm ei huvita. Nemad märkavad moabi naist Ruti alles siis, kui ta otsustas tulla koos ämmaga viimase kodumaale – Juudamaale Petlemma. Noomi teine minia lahkus oma rahva juurde ning kompositsioon kolmest naisfiguurist on klassikalises kunstis kunstniku võimete näitamiseks igati sobiv. (Pilt 1)

Pilt 1 WILLIAM BLAKE (1757–1827) Noomi anub Ruti ja Orpat tagasi pöörduma. 1795. Segatehnika

Kui Noomi ja Rutt jõuavad Petlemma, mille ümbruse põldudel toimub parajasti viljalõikus, muutub jutustus loomeinimestele huvitavamaks. Teema on teretunud maastikumaalijatele ja žanristseenide kujutajatele. Seetõttu domineerivad neis piltides suvine meeleolu, töö raskus või imetus rikkaliku saagi üle. Vahel tuleb mängu ka maaomanik Boas, kes tõelise mõisahärrana hindab töö kulgu ja tööliste usinust. Teinekord suvatseb ta näidata üleolevat armulikkust ka peategelase suhtes. Parajasti heas tujus olles võis tähtis isand seda endale ju lubada! (Pilt 2)

Tavaliselt jääb aga varatu lesknaine Rutt, kes korjas vana tavaõiguse kohaselt lõikajatest mahajäänud üksikuid viljapäid, põllu- ja pildiserva. Nagu elus. (Pilt 3)

Kui stseenid Boasega välja jätta, siis filmilikult suurde plaani jõuab Rutt alles 19. sajandil. On see ajastu märk? Vaevalt, et selle taga on tärkav naisõiguslus, mis (mees)kunstnikke ei huvitanud. Ehk siis süvenev huvi sotsiaalsete probleemide vastu? Või ühiskonnas järjest tähtsamaks muutuv isiksus, kelle tahe vastandub massile? Tuuakse ju Rutt nüüd viljalõikajate rea ette. Nüüd ta on üksi, kuid mitte üksildane, sest ta on tugev. Ainult tema saab kuninga esiemaks, teised vajuvad ajaloo-hämarusse. (Pilt 4)

Märkamatuks jäänud kirjakoht

Edasi läheb Ruti lugu aga tänapäeva lugeja jaoks pisut kummaliseks. Ämm, kellele ta on nagu tütar ja kes talle on ema eest, andis Rutile

Pilt 2 GERBRANDVAN DEN EECKHOUT (1621–1674) Rutt ja Boas. 1655. Õli

Pilt 3 NICOLAS POUSSIN (1594–1665) Rutt ja Boas. u 1660–1664. Õli

head nõu end pesta ja võida ning minna märkamatuks rehealusesse. „Aga kui ta heidab magama, ... , siis tõsta üles ta jalgade kate ja

heidab magama,” lisab ta. Loomulikult teebki Rutt nii ja vahepeal üles ärganud aumees Boas võtab Ruti oma kaitse alla. Vaatamata

tegelaste kõrgele moraalile, peab Rutt varavalges salaja lahkuma, sest Boas kardab keelepeksu. („Ärgu saagu teatavaks, et naine on tulnud siia rehealusesse!”)

Kunstnikele on see kirjakoht jäänudki „märkamatuks“, kuigi nad tavaliselt oma loomingus keelde ei tunnista. Ihar Eeva Adamat võrgutamas, oma tütardega hullav Lott, alasti supelnud Susanna teda ahistavate vanurite haardes on vaid mõned näited, kuidas usuline kunst muutub maiseks. Pealegi rõhutab piibel, et rehe all midagi ei juhtunud ning seega saaks stseeni kujutada hingelise armastuse võrdkujuna. Kuid isegi nii julgeb seda kujutada vaid naiivselt siiras keskaegne meister, sest Taaveti esiemana on Rutt Neitsi Maarja kauge eellane. (Pilt 5)

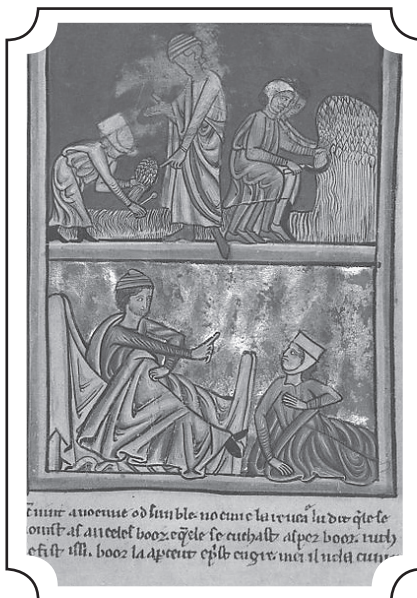
Rutt – lootuse sümbol

Seetõttu meenutab Michelangelo maalitud Sixtuse kabelis fresko Rutist pojaga renessanslikku Maarjat lapsega. Ta on nüüd Boase seaduslik naine, kes ei pea elatuma ülejääkidest. Kummardudes oma järeltulija kohale, on ta silmad täis emaõnne. (Pilt 6)

Kuid seegi stseen Rutist on kunstis haruldane, sest naine lapsega on euroopalikus kultuuriruumis ikka ja jälle vaid Jumalaema. Ning isegi Boase ja Ruti pulmi ei ole jäädvustanud keegi, kuigi kõikvõimalikud piiblitegelaste peod on teretulnud ettekäanne küllusest lookas laudade maalimiseks!

Pilt 4 JAMES TISSOT (1836–1902) Rutt viljalõikajatega. u 19. saj lõpp. Akvarell

Pilt 5 WILLIAM DE BRAILES (tegutsetes u 1230 – u 1260) Ruti lugu. u 1250. Tempera, kuldamine

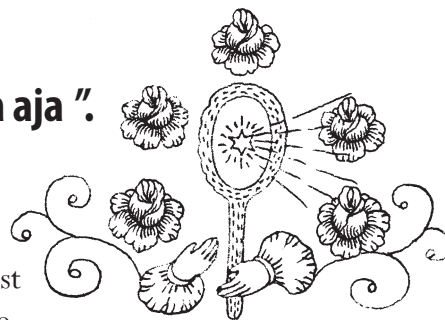
Pilt 6 MICHELANGELO (1475–1564) Rutt ja Obed. u 1511–1512. Fresko

Küll ilmub Rutt kunstiteostele sageli üksiktegelasena, seistes taeva taustal, viljapead peos nagu Maa allegooria. Või külluse jumalanna. Või see, kes ta tegelikult oli – inimene, kes uskus Jumalasse ja ei kaotanud iialgi lootust.

Anu Allikvee
Kadrioru kunstimuuseumi kuraator

“Kiriku ja Jumala juurde jõudmine võtab igäihel oma aja”.

Intervjuu koguduse abiõpetaja Kaisa Kirikaliga

Kuidas jõudsid kiriku juurde?

Kiriku ja Jumala juurde jõudmine võtab igäihel oma aja. Kas ja milal jõutakse oma Looja äratundmiseni, ei ole inimese käes. Minulgi on tasahaaval kirikule ja Jumalale lähenemine toimunud pikema aja jooksul, mil mõned seigad ja mõned kokkusaamised minu väljakujunemisel olulist rolli mänginud inimestega puudutasid hinges teiste silme eest varjatuks jäävat osa.

Tänu oma keskkooli-aegsetele klassikaaslastele jõudsin Lüganuse Ristija Johannese kogudusse. Mitmed klassikaaslased olid leeris juba käinud ning sõitsid ühel kevadel Prantsusmaale Taizé kloostriksse. Toona olid reisid Taizéssse üheks võimaluseks jõuda Eestimaa piiridest väljapoole, näha Euroopat ning kohtuda teiste kristlastega. Mõtlesin tollel kevadel, et järgmisele sõidule tahan ka kaasa minna. Leerikooli läksin siiski oma pinginaabri julgustusel, kes ei tahtnud ükski minna.

Leerikooli loomulikuks jätuks oli osalemine kogudusetöös, sealhulgas kirikukooris laulmine. Meelde jääb on üks koori sõitudest Lüganuse koguduse sõpruskogudustesse Violi ja Schwesingi. Sakamaale sõitsime Helsingist laevaga. Aasta siis oli 1996/97. Estonia hukust oli möödas paar-kolm aastat. Isekeskis arutasime, kuidas toimida, kui laevaga peaks midagi juhtuma. Meie kajutid asusid all-

pool autotekki. Enne uinumist jalutasime kindluse mõttes pääsateekonna kajutist välistekil asuva lähima päästepaadini läbi ning sinasõidu ööl magasime lambitule valgel.

Eks see, kas või kui kauaks keegi kiriku juurde jõuab või jääb, sõltub paljuski meie kaasteelistest, tegevustest, mida kirikus pakutakse, oskusest ja tahtest oma igapäevast elu ka pärast leerikooli lõpetamist kirikuga siduda. Tähtis roll seejuures on ka lähematel pereleikmetel, kes sind sinu valikutes toetavad ja julgustavad. Jumal ei lükka meist kedagi enesest eemale, sageli teeb inimene selle valiku kirikust eemale jääda ikka ise.

Kuidas jõudsid usuteaduskonda?

Pärast keskkooli lõpetamist on noore inimese ees ju kõik teed valla. Koolipäevil tahtsin saada küllap paljuski oma vanaema eeskujul arstiks. Kuna keemiaga ei olnud mul just kõige paremad lood, siis jäigi see plaan vaid uitmõtteks.

Keskkooli lõpetamise järel asusin õppima Tallinna Tehnika Ülikooli Kohtla-Järvel asuvasse osakonda Virumaa Kolledžisse telekommunikatsiooni erialale. Pärast esimest kursust Virumaal jätkasin õpinguid TTÜ-s Tallinnas. Ajaga sai selgeks, et minust telekommunikatsiooni vallas töötegitjat ei saa – huvi reaalinete vastu oli tolleks ajahetkeks ammendu-

nud. Tuli aeg maha võtta ja hakata uut rada seadma.

Tollest ajast meenub kirjavahe- tus endise kooli- ja kogudusekoo- ri laulukaaslasega, kes oli ookeani taha lapsehoidjaks läinud. Tema saadetud kirjade abil sain aimu kristlikust elurütmist ning kiriku- eluga läbipõimunud igapäeva- elust. Meenuvad ka meie esimesed püüded lugeda Piibel täies pikkuses läbi. Hiljem, mil ta oli kodumaale naasnud, veetsime pikki tunde mõtiskledes inimese, maailma ja Looja üle. Palju oli meil arutlust selle üle, kes siis on Jumal. Me ei osanud Teda seletada ega sõnadesse panna. Sõna “Jumal” ümber oli meie jaoks palju salapära, selles oli sügavust ja suurust, mis meid puudutas. Me ei teadnud, mis või kes on Jumal, kuid Jumalale mõtlemine ja uskumine, et “Ta on meiega – nüüd, siin ja praegu”, tegi meid tuleviku suhtes seesmiselt kindlamaks, andis lootuse, julguse.

Neid, kes mind usu- ja kiriku- teel on aastate jooksul toetanud, julgustanud ja edasi juhatanud, on mitmeid. Tänu neile sai kiriku- elu ja -tee mulle südamelähedase- maks ning otsus asuda õppima usuteadust küpses kiiresti. Siia- maani ei ole tulnud toonast otsust kahetseda.

Oled lõpetanud Tartu Ülikooli usuteaduskonna ja Usuteaduse Instituudi pastoraalseminari Tallinnas. Kuidas meenutad õpinguaastaid?

Õpingud nii Tartus kui ka Tallinnas toovad meelde ainult head. Neile aastatele tagasi vaadates paigutuvad kõik inimesed, kohatumised, tööd ja tegemised justkui oma “õigele” kohale. Need on olnud väga vajalikud ja hinnalised kokkupuutumised. Igal neist on

oma, Jumala poolt antud ja välja mõõdetud osake minu elutee kulgemisel ja selle kujunemisel.

Aeg Tartu Ülikooli usuteaduskonnas oli kui viiv, mis kiirelt möödus. Vana ja Uue Testamendi teadus, kirikulugu, süstemaatiline, võrdlev ja praktiline usuteadus, teoloogia õpingute juurde kuuluvate algkeelte omandamine aitavad kirikutöö tegemiseks akadeemiliselt tugevat alust laduda.

Tänutundega meenutan ülikoolipäevilt teaduskonna õppejõude, kes ei lasknud kellelgi asjatult “seanahka vedada”. Oma õpitulemuste eest vastutas igaüks ikka ise ning edasijõudmiseks tuli pingutada.

Ülikooli aega jääb ka praktikaeg Tartu Maarja koguduses. Tolleaegne koguduseõpetaja õpetaja Peeter Paenurm oma täpsuses ja põhjalikkuses aitas noorel teoloogia üliõpilasel sisse elada koguduse igapäevaelu. Tema juhendamisel sain lähemalt tutvuda kogudusetöö, Liturgiakomisjoni töö ning jumalateenistuste ja talituste eelnõudega. Tartu Maarja koguduses aitasin peamiselt kaasa pühapäevastel jumalateenistustel. Sinna aega jäävad ka esimesed jutlustamise ja leeritunni pidamise katsetused. Meenub esimese jutluse pidamine Maarja koguduses. Jutluse aluseks sai võetud kirjakoht Matteuse 17:1–9, mis räägib Jeesuse kirkastamisest ja Tema lähemate jüngrite reageerimisest kirkastamismäel toimunud. Aastal 2004 Neitsi Maarja uinumispühal ordineeris praost Joel Luhamets mind Tartu Maarja koguduse keskel diakoniks. Jäin Tartu praostkonna vikaardiakoniks ning sain praostkonna piires olla abiks ka teistele kogudustele.

Ülikooli lõpetamise järel asusin vaimulikuameti loomuliku jätkuna õppima pastoraalseminaris Tallinnas. Pastoraalseminari aeg kätkeb nii teoreetilist osa kui ka praktilist tööd mõnes koguduses. Valik praktikakoguduse osas lan-

ges Tallinna külje all olevale Jüri kogudusele ja õpetaja Tanel Otsale. Ülikooli ajal puutusin praktilise usuteaduse ainetega seoses kokku hingehoiuga, sh hingehoiutöö raskelt haigete ja surijatega. Õpetaja Tanel Ots on koguduse töö kõrval olnud aastaid haiglakaplanina tegev Tallinnas diakooniahaiglas, seetõttu kujunes praktika aeg Jüris minu jaoks kahekordselt väärtuslikuks. Praktika-aasta jooksul käisin koos õpetaja Taneliga paar korda nädala diakooniahaiglas kaasas, kus tutvusin haigla personali ja selle igapäevatööga.

Tänulikult meenutan praktika-aega haiglas ja õpetaja Tanel Otsa õpetusi, mis nii mõnelgi ajahetkel on aidanud teinekord keerulisigi vestlusi pidada ja kaasteelistele toeks olla.

Õpetaja ordinatsiooni järel 2006. aastal algas töö Nõva ja ka Noarootsi koguduses Läänemaal. Algul oli mulle harjumatu mõte, et asun noore vaimulikuna teenima kahte kogudust korraga. Ajapikku loksuh aga kõik paika, ja nii ka toona. Võib öelda, et kaks kirikut ja kogudust oma igapäevase elu rõõmude ja muredega õpetasid mulle teenitud aastatel palju enam, kui olin teoorias ja praktikas jõudnud õppida pastoraalseminaris või ajal enne seda Jüri ja ka Tartu Maarja koguduses.

Millised on erinevused ja sarnasused maa- ja linnakoguduse töös?

Kirik ei ole olemuselt midagi muud kui usklike ja pühade kogu, olgu siis maal või linnas. Et võiksime uskuda, selleks on kiriku

ülesanne kuulutada puhast evangeeliumi ja jagada sakramente kooskõlas evangeeliumiga.

Mõeldes tagasi Nõval ja Noarootsis oldud ajale ning ajale Tallinna Kaarli koguduses, tuleb tõdeda, et nii maal kui ka linnas on kirikutööl omad võlud ja võimalused, on rõõmud ja ka mured – alates vabatahtlike kaasamisest, majanduslikust võimekusest kuni koguduse töötajate palkamiseni ja talvel lumelükkamiseni. Üldiselt on ühiskonna ootused kirikule ja vaimulikele sarnased – nii kirik kui ka vaimulik olgu osaduse loojaks ja hoidjaks, moraali andjaks ja kandjaks, nõrgemate eest hoolitsejaks ja traditsioonide säilitajaks. Vaimulik olgu koguduse keskel ja selle liikmete jaoks olemas, ta julgustagu ja toetagu abivajajaid ning sütitagu Jumala laste usuleeki.

On õnn ja õnnistus, kui suudame üksikisiku ja ka kogudusena ületada inimesi üksteisest ja ka Jumalast lahutavaid tõkkeid, kui suudame ja tahame teisi tähele panna, olla hoolivamad, armastavad, andestavad, üksteisest lugupidavad, Jumalasse usuvad ja Teda usaldavad Jumala lapsed. Kui palju enam võime siis jagada usku, lootust ja armastust neile, kes seda igatsevad! On kurvastav, kui üksteisest hoolimatult mööda kõnnitakse, küsimata kas või seadagi lihtsat küsimust “kuidas sul läheb?”. Iga inimene ootab tähelepanu, ootab, et saaks teistele mingilgi moel kasulik olla, ootab, et tema ümber oleks neid, kellele ta ise saaks raskuste saabudes toetuda, kellega võiks jagada oma elu

rõõmu ja kordaminekuid.

Mind puudutavad väga püha-päeviti jumalateenistusel kõlavad eestpalve- ja mälestamissoovid. Julgustav on kuulda ja palves kaasas olla meie koguduseliikmete tänu- ja murepalvetele. On tänuväärne, kui tahame mäletada neid, kes on meie eel siin maistel radadel käinud ning seeläbi oma kustumatu jälje meisse jätnud. Jagugu meil palvemeelt üksteist palveis Jumala ette kanda, sest nõnda nagu kinnitatakse Jaakobuse kirjas, saadab mõjuvõimas eestpalve palju korda.

Alustasid koguduseliikmete poolt hästi vastu võetud piiblitundidega. Millistele teemadele tundides keskendute?

Piiblitundidega alustasime taas aprillis 2013. Algul keskendusime teemadele nagu Jeesuse imeteod ja tähendamissõnad üldisemalt, Jeesuse palve, Tema kiusatused, kannatused, surm ja ülestõusmine. Hiljem lugesime Johannese evangeeliumit ja mõtisklesime tundides loetu üle.

Usun, et piiblitunni väärtust ei tõsta tunni läbiviija teadmised või ladus kõnelemisoskus, kuigi needki on tunni õnnestumiseks vajalikud. Tunni õnnestumisele aitab väga palju kaasa iga sellest osavõtja ja teemaga kaasaskäija. Olen piiblitundidest osavõtjatele rõhutanud, et kui keegi tahab teistega jagada oma mõtteid või kogemusi käsitletaval teemal, siis on need teretulnud. Ikka on neid, kes soovivad ennast rohkem avada ja on neidki, kes pigem jäävad tagaplaa-

nile. Tunni idee või ülesehitus ei nõuagi osalistelt oma elu ja teekonna otsast lõpuni ära rääkimist, vaid tahet süveneda pühakirja teksti ning mõtiskleda selle üle, mida see räägib meile Jumalast ja mida tekst kõneleb meist, Tema loodutest.

On huvitav kogeda, kui palju enam avaneb meile üheskoos loetud tekst ja mida võime sellest õppida! Käesoleval sügisel jätkame üheskoos Jumala sõna uurimist ning alustame Apostlite tegude raamatu lugemisega.

Töötad ka Eesti Kirikute Nõukogus projektijuhina. Milliste projektidega oled olnud seotud?

Erinevate kirikute koostöös kaasasolemine on silmaringi väga palju avardav kogemus. Eesti Kirikute Nõukogusse kuulub kümme liikmeskirikut, igapähe neist on oma nägu ja tegu, igal neist on oma aja lugu. Kui võrrelda meie Kirikute Nõukogu olemust ja tegevust mõne teise Euroopa või Skandinaavias tegutseva sarnase organisatsiooniga, siis on hämmastav, kui avatuks ja sügavaks on kirikute ja nende liikmeskonna läbikäimine aastate jooksul Eestis kujunenud. Tänu Kirikute Nõukogu tööle on mul olnud võimalus Eestit ja Kirikute Nõukogu mujalgi esindada ning meie erinevate kristlike kirikute tihed läbikäimine ja Kirikute Nõukokku kuulumine on pälvinud piiri taga palju positiivset tähelepanu.

Hetkel tegelen põhiliselt projekti „Teeliste kirikud“ koordineerimisega, kuid aastate jooksul olen Kirikute Nõukogus olnud tegev mitme projekti juures, näiteks koostöös Eesti Rahvusringhäälinguga iga-aastaste liikmeskirikute vaimulikele suunatud koolituste korraldamine hommikupalvuste pidajatele raadios.

Väga huvitav on olnud osa saada saatesarja „Ajalik ja ajatu“ tegemistest, lävida erinevate kirikute juhtide ja liikmetega, kaasas olla oikumeenilise lastetöö käsiraamatu koostamisel ja koordineerida dokumentaalfilmi „Ühendav usk“ valmimist. Lisaks jooksvale tegevusele on teadmisi juurde tulnud ka interneti kodulehekülje haldamisest ja parendamisest.

et igal sammul
oleks rada tasane mu ees

selleks
armuline Issand
näita mulle teed ja suunda
et kõnniksin Su valguses

sest Sina oled
Tee
Tõde
Elu

Foto ja tekst Kaisa Kirikal

Hea soov lõpetuseks.

Apostel on kirjutanud: *Kristus on meid lepitanud Jumalaga. Et me nüüd oleme saanud õigeks usust, siis on meil rahu Jumalaga meie Issanda Jeesuse Kristuse läbi, kelle läbi me oleme usus saanud liqipääsu ka sellele armule, milles me seisame, ja me kiitleme oma lootusest Jumalalt saadavale kirkusele. Aga mitte ainult sellest, vaid me kiitleme ka viletsusest, teades, et viletsus toob kannatlikkuse, kannatlikkus läbikatsutuse, läbikatsutus lootuse. Aga lootus ei jäta häbisse, sest Jumala armastus on välja valatud meie südamesse Püha Vaimu läbi, kes meile on antud. Rm 5:1–5*

Jäagu Jumala rahu meie üle ja püsigem lootuses, mis ei jäta meid häbisse!

Kaisa Kirikaliga vestelnud
Küllli Saard ja
Saima Sellak-Martinson

Pühalaul, Eesti Laulupsalter ja Pühalaulu Kool – sissejuhatus teemasse

Sissejuhatus

Kui ma hakkasin koostama seda artiklit ja mõtlesin, kust alustada, siis avastasin üllatusega, et ma ei oskagi täpselt määratleda, millal hakkas minu kui kirikulaulja teadvuses selgemat kuju võtma arusaam eestikeelsest pühalaulust. See on kasvanud mu ellu järk-järgult, saades pidevat kosutust erinevatelt inimestelt. Teenäitajaid, kes eestikeelse pühalaulu ideed on süvendanud ja kelle tänuvõlglane ma olen, on olnud palju ja ruumipuudusel saavad siinkohal paraku nimetatud vaid mõned. Aastal 1995 algas professor Toivo Tulevi juhendamisel minu lähem tutvus gregooriuse laulu ehk ladinakeelse pühalauluga. Juba enne seda olin kirikumuusikas teinud esimesed heliloomingu-alased katsetused. Töötamine Kaarli koguduses ja komponeerimine koguduse muusikakollektiividele esitas aastate jooksul mulle hulgaliselt küsimusi eestikeelse pühalaulu olemuse kohta. Magist-rantuur aastatel 2000–2001 Limericki Ülikoolis, kus põhiliseks teenäitajaks oli dr Lila Collamore, avas tee gregooriuse laulu teadusmaailma ning rikastas arusaamist kirikulaulu paljudest käsitusvõimalustest. Kindlasti oli tähtsaksisuliseks tõukeks doktorantuur 2004–2010 Yorki Ülikoolis. Seal uurisin ma dr Nicky Losseffi juhendamisel keskaegse ühehääle

kirikulaulu mitmesuguseid avaldumisvorme tänapäeval. Seoses väitekirja jaoks materjali kogumisega algas 2005. aastal Frankfurdis minu tutvus professor Godehard Joppichiga, kes gregooriuse laulu ainulaadselt sisuka seletamise kaudu rajas mulle tee mõistmaks, kuidas keskaegse kirikulaulu ideed rakendada emakeelsetele tekstidele. Tähtsaks osutus kohtumine *maestro* Arvo Pärdiva 2005. aastal. Tema avas minu jaoks väga tähendusrikkalt täiesti uusi vaateid gregooriuse laulule. Minu suureks inspireerijaks kirikulaulu alal oli ja on Joppichi õpetaja, prantsuse benediktiinimunk, 20. sajandi gregooriuse laulu *grand old man*, munkpreester Eugène Cardine (1905–1988), kellega mul ei õnnestunud kahjuks siin ajas kohtuda, aga kelle seni publitseerimata õpetust jagas minuga tema kauaaegne õpilane ja sõber, jaapani lauljatar, *maestra* Michiko Hirayama aastal 2006 Roomas. Tõhusaks kasvujaks olid aastad 2007–2008, mil elasin anglikaanikloostri *Community of the Resurrection* Inglismaal Mirfieldis ingliskeelse pühalaulu igapäevases kasutuskeskkonnas ja õppisin monastilise pühalaulu saladusi munkpreester Peter Allaniilt.

Oluliseks motivaatoriks pühalaululase tegevuse tõhusamaks edendamiseks on need inimesed, kellega olen saanud oma tööd praktikas jagada ja oma tagasiside

kaudu on aidanud edasisi samme seada. Alates 2008. aastast olen mitmel pool Eestis viinud läbi emakeelse pühalaulu koolitusi, sh kaks korda EELK Vaimulike Konverentsil ning mitmel korral EELK Usuteaduse Instituudi pastoraalseminaris. Süsteemse pöörde võttis eestikeelse pühalauluga tegelemine 2009. aastal, kui hakkasin koostama psalmilaulu õppematerjali Eesti Laulupsalter. Esimene prooviväljaanne valmis 2011. aastal. See pidevalt täienev raamat ärkas aktiivsele elule, kui 2012. aastal alustas tegevust Pühalaulu Kool, kus käesoleva aasta sügisel algas juba kolmas õppeaasta. Keskseks taganttõukajaks kogu protsessis on aga pühalaul ise, oma erakordse vaimuliku lummusega, mis igal palvusel tuhandekordselt kogu vaevanägemise tasub.

Seoses Pühalaulu Kooli tegevuse käivitumisega on mul tulnud anda suulisi ja kirjalikke seletusi nii pühalaulu, Eesti Laulupsalteri kui ka Pühalaulu Kooli kohta. Selles artiklis kasutangi võimalust avaldada nendest tekstidest olulisemad mõtted. Kõige mahukamalt on kasutatud Käsmu kirikus 10. juulil 2014 Viru Folgi raames peetud jumalateenistuse jutluse teksti ja 25. märtsil Eesti Teadusagentuurile tulemuslikult esitatud projekti „Eesti Laulupsalter ja

pühalaul“ kirjeldust. Oma artiklis ma (1) seletan, mis peitub mõiste „pühalaul“ taga; (2) mis on Pühalaulu Kool, mida seal tehakse ning kes on sobivad kandidaadid pühalaulu õppima; (3) mis on Eesti Laulupsalter ja mida see sisaldab. Käesoleva teemasse sissejuhatava artikli maht ei võimalda kahjuks kõikide küsimuste käsitlemist nii põhjalikult kui ma sooviksin. Loodan tulevaste kirjutistega teemasid süvitsi avada – eriti oleks vaja kirjeldada, kuidas tekivad emakeelse pühalaulu viisid ja seletada pühalaulu tüüpe ning nende eripärasid.

Pühalaul ja selle paradoksid

Selleks et eesti keeles edasi anda mõiste „pühalaul“ tähendust, on varem kasutatud võõrkeelset vastet „liturgiline laul“. Kuigi neid kahte mõistet võiks tinglikult pidada peaaegu sünonüümideks, on sõna „pühalaul“ tähendusväli siiski mõnevõrra erinev ja kõnetab oma emakeelsuse tõttu meid paremini.

Sõna „pühalaul“ ei ole eesti keeles uudissõna – seda on näiteks kasutanud juba August Gailit (1891–1960) oma romaanis „Karge meri“ (1938). „Eesti keele seletavas sõnaraamatus“ seda sõna siiski ei leidu. Vajaduse võtta sõna „pühalaul“ selles kontekstis kasutusele tingis tõik, et eesti keeles ei ole asjakohast mõistet ühehäälse, proosatekstil põhineva kirikulaulu kohta. Inglise keeles näiteks on selleks mõiste *plainchant* (lad *cantus planus*). Eesti keeles on kasutatud emakeelse pühalaulu kohta ka

ladinakeelse ühehäälse kirikulaulu üldmõistet „gregooriuse laul“ või selle tuletisi (nt „eestikeelne gregooriuse laul“).

Pühalaulu on võimalik määratleda vaimulikust kontekstist lähtuvalt, aga ka puhtalt muusikalis-retoorilisest vaatenurgast. Järgnev määratlus, mis ei ole veel kaugeltki täiuslik, lähtub ennekõike vaimulikust kontekstist. **Pühalaul on põhiosas Pühakirja ehk Piibli (enamasti muutmata kujul) tekstide keskendunud ja/või pühaliku veendumusega palvemeelne lausumine, püüdes alluda täielikult ja igakülgselt Jumala Sõna autoriteedile ning arvestades kasutatava keele eripärasid.**

Pühalaul on reeglina ühehääline ja ilma saateta. Teksti ei muudeta muusikalise inspiratsiooni huvides, nt ei kasutata meloodia arendamiseks sõnakordusi. Pühalaulu tuumiktekstideks on kanoonilise Pühakirja (Vana ja Uue Testamendi) tekstid, mis teatavasti on valdavalt proosatekstid. Ka Pühakirja algkeelsed värstetekstid – näiteks heebreakeelsed psalmid – said esmalt kreeka- ja hiljem ladinakeelses tõlkes pigem proosaks, sest algkeelne poeesia lahustus tõlkes. Leidub ka psalmitõlkeid, mis sihilikult püüavad esitada teksti luulevormis. Siiski tuleb arvestada, et teksti luulekeelde seadmine võib suure tõenäosusega nõuda järeleandmisi teksti muudes aspektides, nt tõlke täpsuses ja üksikasjalikkuses.

Tuumiktekstide ümber on erinevad kihistused pühalaulu sekundaarsetest tekstidest: (1) Püha Pärimuse tekstid, nt usutunnistu-

sed; (2) Pühakirja ümbersõnastused; (3) Pühakirjast inspireeritud palvetekstid ja vagaluule, nt hümnid ehk koraalid. Pühalaulu üheks oluliseks tunnuseks on muusikaliste väljendusvahendite askeetlik kasutamine, et mingil juhul ei tekiks kahtlust teksti absoluutses ainuvalitsuses ja et muusikalise eneseteostuse vajadus ning maine meelelisus ei püüaks hakata domineerima Sõna üle.

Pühalaul on iidne, nagu seda on Püha Kirik koos oma armuvahenditega. Läänekiriku pühalaulu meile teadaolevad varaseimad kirjalikud lätted on 10. sajandis, mil lääne kirikulaulus toimus üleminek suuliselt pärimuselt kirjalikule ja käsikirjadesse talletati gregooriuse laulu repertuaar. Pühalaul on üldmõiste kõikides keeltes lauldavate Pühakirja tekstide kohta. Nõnda on nt gregooriuse laul ja ambroosiuse laul teisisõnu ladinakeelne pühalaul. **Eesti keele kontekstis tähendab pühalaul emakeelse Pühakirja tekstidel põhinevat palvekeelt, mis rajaneb läänekiriku algupärase ühehäälse kirikulaulu tarkusel ja kogemusel.**

Tõelise pühalaulu keskmes seisab Maailma Päästja – Jeesus Kristus. *Nota bene!* Mitte õpetus Kristusest, mitte arusaamine Kristusest, mitte kujutus Kristusest, vaid reaalne isik – hauast üles tõusnud ja surma ära võitnud jumalinimene Jeesus. Pühalaulu Kristuse-kesksust aitab meelde tuletada Tema monogramm, mis liigendab iga psalmirida keskkohast.

Õnnis on inimene, kes ei käi õelate nõu järgi ✱ ega seisa patuste tee peal ega istu pilkajate killas. (Ps 1:1)

Salm poolitub keskelt sümboli- ga, mis esmapilgul tundub olevat tavaline tärn. Päriselt on aga tegu meie Õnnistegija teineteise peale kirjutatud kreekakeelsete nimetähtedega „I” ja „X”. Oma Püha Nime väes, mis on üle iga nime (Fl 2:9b), ootab Ta meid iga psalmirea keskel. Pühalaulu viljelemise esmaseks ja tähtsaimaks eesmärgiks ongi osaduse otsimine ja osaduses olemine Jeesuse Kristusega. Iga alustatud psalmirida on palverännak Tema juurde ja seepärast tehakse Temani jõudes pisut pikem peatus, et tänulikus rahu rõõmustada Kristuse kohaloleku üle meie eludes. Pühalaul ei ole püha mitte sellepärast, et helilooja on selle hästi kirjutanud või laulja on seda hästi laulnud või kuulaja on seda hästi kuulnud. Pühalaulu pühaduse läte seisneb Jumala Sõnas – see on pühalaulu kõige väärtuslikum, võiks isegi öelda, ainus tõeliselt väärtuslik osa. Kõik muud omadused kinnitavad selle külge nagu ehted jõulupuu külge.

Varase ristikoguduse esimene liturgiline raamat oli Vana Testamendi laulude raamat ehk Psalter. Nagu evangeeliumid meile tunnistavad, oli Õnnistegija ise nende palvetekstide kasutaja. Seepärast ongi kiriku traditsioonis just psalmide kasutamine jumalateenistustlike tekstidena eriti tähtis. Kloostrielu elavad ja vaimulikus ametis teenivad inimesed palvetavad traditsiooni kohaselt ühe

nädala jooksul läbi kogu psalmide raamatu – kõik 150 psalmi. See on vajalik, et kiriku jumalateenistusliku elu karkass oleks kindel ja tugev ning et selle sisse saaks väärikalt asetada Rõõmusõnumi Jumala Pojast. See oli keskaegse kiriku jumalateenistustlik ideaal – jumalateenistus, kaasaarvatud selle lauldud osa peeti valdavalt Pühakirja tekste kasutades.

Pühapäevakoolist alates kuni igapäevapäevase jutluseni õpetatakse inimesi hämmastuma Jumala Sõnas kirjeldatud imede üle. Kes ei imestaks – pimedad näevad, jalutud kõnnivad, surnud ärkavad ellu ja vaestele kuulutatakse rõõmusõnumit. Üks ime, mida selles tohutus imede sajus aga kiputakse unustama, käib kõige selle ees. See on ime, et meile üldse on antud Jumala Sõna. See on oma erakordsuses pea kirjeldamatu ja mõistetamatu: Tema, kes hoiab koos ja valitseb kõike nähtavat ja nähtamatut rohuliblest kuni meie “tillukese” koduplaneedi ja päikesesüsteemini, meie galaktika ja kogu universumini; kõiki praegu elavaid, kõiki juba surnuid ja kõiki veel sündimata elusid – Tema on ilmutanud ennast ühe kõite tekstidena, mida me saame emakeeles lugeda ja laulda.

Sellest lähtub pühalaulu esimene paradoks: **kuidas tuua kuuldavale sõnu, mille iga täht on suurem, kui meie kunagi olema saame?** Me peame ju hääldama välja sõnu, mida me puht-objektiivselt ei ole väärt

ütleva. Seepärast on kuulamine, kuulatamine ja kuuletumine pühalaulus olulisemad kui lugemine, laulmine ja intellektuaalne mõtestamine. Eriti oluline on vaikuse kuulatamine psalmiridade keskel, mil meie taandame oma osaluse ja anname sõna Jumala Pühale Vaimule. Kuulamine on olulisem kui mõistmine ja tunnetus on tähtsam kui tarkus.

Pühakirja tekst on täiuslik ja sellest lähtub pühalaulu teine paradoks. **Kui miski on täiuslik, siis ei saa seda ju enam paremaks teha.** Lastes Pühakirja jumaliku teksti läbi oma inimliku prisma, me tahes tahtmata teeme Teda väiksemaks, kui Ta tegelikult on, ja esitame Teda pisemalt, kui Ta tegelikult väärrib. Seega on meie ülesanne Pühakirja tekste lugedes ja lauldes püüda võtta ära võimalikult vähe sellest terviklikkusest ja täiusest, mida Ta vaikimisi endas kannab. Selle vastandiks on üsna levinud arusaam, et inimene teeb muusikaga Pühakirja teksti kuidagi ilusamaks, paremaks või kõnekamaks.

Kuidas siis üldse läheneda sellisele tekstile? Me ei suuda ju olla neid tekste lugemata ja laulmata. Rääkides mulle gregooriuse laulust, andis Arvo Pärt hea seletuse, mis kehtib mistahes keeles pühalaulu kohta. Raamat, millest Pärt järgnevalt räägib, on gregooriuse laulu sisaldav *Graduale triplex* (1979), aga öeldu mõte ei muutu, kui mõtleme, et jutt on

Pühakirjast, sest pea kõik *Graduale triplex*'is sisalduvad tekstid pärinevad otse Piiblist.

Gregooriuse laulule võib läheneda ainult puhta südamega. Kes võtab kätte gregooriuse laulu laulmise või uurimise, peab tundma, et ta ei ole selle vääriline, et avada seda raamatut. Kes saab siin aidata peale Ühe? Seda ei saa päevapealt teha, tuleb leppida oma ebatäiuslikkuse ja ebapuhtusega ning loota, et sellest on võimalik vabaneda. Võibolla ei saa me kunagi selle vääriliseks, et seda raamatut lahti teha. Aga Jumal näeb sinu head tahet ja Ta tuleb sulle vastu. Ta ütleb nendele nootidele siin raamatus: „Kuule, mine talle vastu, mine talle paar sammu vastu”. Ja siis ... juhtub ime. See muusika on ime. Imega saab kontakti ainult läbi ime. See on alati kingitus – peab sündima ime, et gregooriuse laulule ligi saada. Selleks aga peab imedesse uskuma, peab üldse uskuma ja lootma. Peab olema nagu laps, kellel ei ole eelarvamusi. Peab olema lihtsa meelega. Peab olema valmis selle eest ka kannatama.

Selline arusaam võtab üsnagi hästi kokku algupärase lääne kirikulaulu olemuse. Pühalaulule ei saa läheneda omaniku meelsusega: „siin on üks muusika, mul on vastavad käsitööoskused ja nüüd ma teen nendest nootidest midagi ilusat”. Esmatähtis ei ole inimese muusikaline osalus – Jumala Sõnal tuleb lasta kuuldavaks saada

ja seda tuleb teha, leppides oma ebatäiuslikkusega selles tegevuses. Küsimus ei ole meie suutlikkuses vormida Kalleid Sõnu – Kallid Sõnad peavad vormima meid.

Teiseks heaks näiteks selles valdas on pajatus 20. sajandi gregooriuse laulu suurkujust munkpreester Eugène Cardine'ist. Tema õpilane Michiko Hirayama rääkis mulle kord sellise loo. Taas on jutt gregooriuse laulust, aga ka siin kehtib öeldu täielikult igas keeles lauldud Pühakirja teksti kohta.

Peale missat jäi Dom Cardine vähemalt 15 minutiks oma kohal istudes palvetama. Ta teadis, et ma tulen temaga kohtuma, aga sellest hoolimata palvetas ta ikka vähemalt 15 minutit. Ükskord ma küsisin temalt väga ebaviisaka küsimuse: „Miks te jääte peale missat oma kohale palvetama? Mille eest te palvetate?” Ta vastas: „Meile on gregooriuse laulu näol antud väga ilus ja suur kingitus. Me suudame sellest tagasi anda ainult väga vähe. Ma palun Isa käest andeksandmist, et ma ei suuda piisavalt anda tagasi sellest täiusest, mida Ta meieni on ulatanud.”

Seega on pühalaulu hea kuuldavaks saamise kaheks esmaseks alusväärtuseks alandlikkus ja patukahetsus. Alandlikkus näitab ennast huvitaval kombel ka pühalaulu muusikalistes omadustes – olles oma põhiolemuselt ühehäälneline ja lihtsakoeline, püüab see muusika täielikult ja kompromissitult alluda Sõnale. Patukahetsus,

mis väljendub oma puudulikkuse tunnistamises, sillutab teed selle saavutamiseni.

Pühalaulu Kool

Pühalaulu Kool alustas tegevust 2012. aasta advendiajal ja käesoleval aastal algas juba kolmas õppeaasta. Kool koguneb reeglina üks kord nädalas neljapäeviti (väljaarvatud suvekuudel ja kirikupühadel), kell 17.30 Kaarli kiriku keldris. Peale poolteist tundi kestvat harjutamist palvetatakse ühiselt keskaegsel liturgilisel traditsioonil põhinev vesper Kaarli kirikus. Vesper koosneb pea täies mahus Pühakirja tekstidest (väljaarvatud palvetekstid, mis on Pühakirja ümbersõnastused) ja toimub kõik lauldes. Pühalaulu Koolis on esindatud neli denominatsiooni. Neist suurimast, luterlikust kirikust, on esindatud 10 kogudust.

Pühalaulu Kooli tulijatelt ei eeldata lauluoskust, eelnevat laulukogemust ega isegi mitte viisipidamist. Vanusepiiri ei ole. Ainsaks eelduseks on tulija soov süveneda Pühakirja tekstidesse ning avastada ja/või arendada endas pühalaulu annet. Issand on oma Pühas Sõnas käskinud: „Laulge Issandale uus laul!”. See tähendab, et laulmine – vähemalt mingil moel – peab olema kõigile jõukohane, sest Jumal oma armulikkuses ei pane inimesele raskemat ülesannet, kui inimene suudab kanda. Seepärast tuleb olla kannatlik nendega, kelle puhul meile tundub, et nad „ei pea viisi”. Pühalaul peab olema orienteeritud kõige nõrgematele, seega neile, kes kõi-

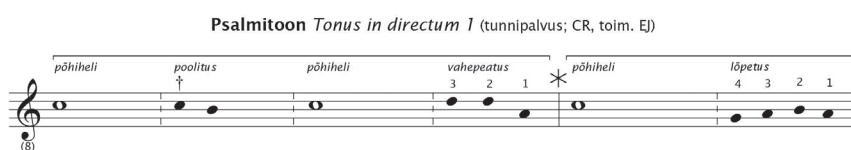
ge vähem laulda oskavad. Nad on meie jaoks väga oluline varandus. Kõik, kes on laulmises juba edasijõudnud, saavad eesõiguse olla nende teenijad. Kui keegi arvab, et ta on liiga hea laulja, et endast nõrgematega koos Pühakirja tekste laulda, siis kahjuks ei kõlba ta Pühalaulu Kooli õpilaseks.

Pühalaulu Koolis ei ole seatud omaette eesmärgiks, et iganeljapäevastest kohtumistest tuleb vältimatult osa võtta. Õppetöö on kavandatud nõnda, et osaleda saaks ka need, kes mingil põhjusel igal neljapäeval tulla ei saa. Pühalaulu Koolis ollakse alati rõõmsad iga osaleja üle – ka siis, kui ta saab osaleda vaid korra kuus või korra aastas. Iga osaleja saab soovi korral kaasa õppematerjalina kasutatava Eesti Laulupsaltri ning aeg-ajalt Pühalaulu Kooli tunde külastades on võimalik saada Laulupsaltri täiendusi ja näpunäiteid edasise harjutamise tarvis.

Pühalaulu Kooli tund algab palvega, mille järel loetakse üheskoos psalmide või kantikumide tekste ja õpitakse antifoone. Oluline osa kooli tegevuses on kirikuaasta ja selle traditsioonilise tekstikorpuse tundmaõppimisel. Meie koosviibimistel on alati kohta mõttevahetusele ja meelelahutusele. Möödunud suvel toimus taas „Eine murul”, mille käigus koguneti ühes Eesti Kirikute Nõukogu sekretariaadiga Lääne-Virumaale Võhma külla, et seltsis matkata, ujuda ja tunda rõõmu vastastikusest osadusest. Ilumäe kabelis palvetati 10. juuli õhtul üheskoos pühalauluga vesper.

Eesti Laulupsalter

Eesti Laulupsalter on avatud köitega kolmest, samaaegselt eraldi lehitsetavast jaotusest koosnev A4 formaadis sektsioonraamat. Alumises jaotuses ehk psaltris on indekseeritud silpidega Vana Testamendi Laulud ja valik Uue Testamendi kantikume; keskmises jaotuses ehk tonaariumis on toonid ehk vormelid psaltri tekstidele; ning ülemises jaotuses ehk antifonaariumis on lühikesed muusikapalad – antifooneid ning responsooriumid. Psaltri tekstide silbid on teksti liigenduskohtade lõpust kümne silbi ulatuses indekseeritud ja meloodiavormeli vastavad noodid tonaariumis on nummerdatud.

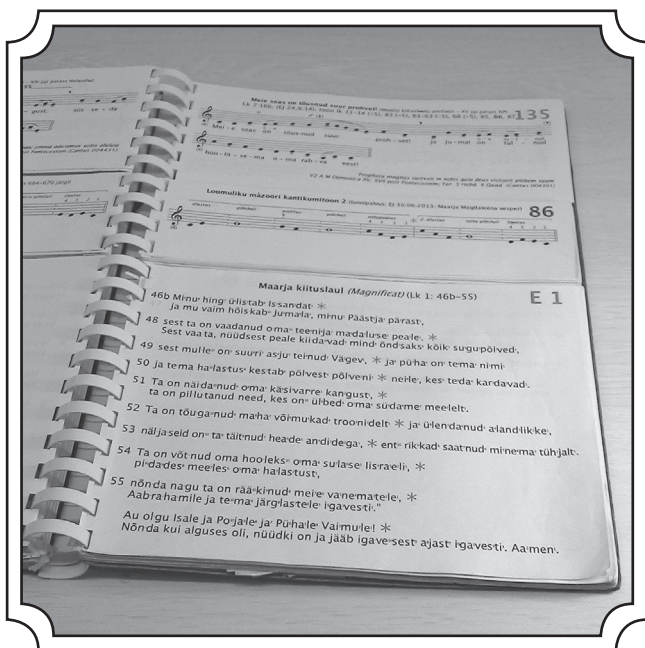
Õn-nis on inimene¹⁰, kes⁹ ei⁸ käi⁷ õe⁶la⁵te⁴ nõu³ jär²gi *
ega seisa patuste tee peal e¹⁰ga⁹ istu⁷ pil⁶ka⁵ja⁴te³ kil²las¹,

Laulmisel tuleb tekstis ja tonaariumis olevad numbrid kokku viia. Tekstide ja toonide kokkukuuluvus on universaalne – kõik tekstid sobivad kõikide vormelitega. Tonaariumis on psalmitoonid varasemast selleteemalisest allikast *Commemoratio brevis* (10. saj algus); roomakatoliiku kiriku 19. ja 20. sajandi väljaannetest ning valik omaloomingulisi psalmitoone, milles olen muuhulgas püüdnud kasutada eesti regiviiside elemente.

Seisuga 1. oktoober 2014 on psaltris 86 lehekülge, mis sisaldavad psalme 1–41 ehk Vana Testamendi psalmide raamatu esimest osa. Samuti on psaltris kaks Uue Testamendi kantikumi ja kolm litaaniat. Antifonaariumis on 136 lehekülge, mis sisaldavad 129 pala. Nende hulgas on antifoone nii missa kui tunnipalvuse jaoks. Pea kogu kirikuaasta tarvis on olemas vespri Maarja kiituslaulu (Lk 1:46b-55) antifooneid. Puudu on veel suvised nelipühajärgsed nädalad, sest siis on Pühalaulu Kool olnud vaheajal ja nende järele ei ole vajadust olnud. Tonaariumis on 70 psalmitooni ja lõppvariandis saab neid olema umbes 200.

Kokkuvõtteks

Pühalauluga tegelemine on kulg, millel ei ole selgelt ettenähtavat lõppu. Isegi kui Eesti Laulupsalter jõuab olukorda, mil selles sisalduvad kõik Vana Testamendi psalmid ja Uue Testamendi kantikumid ning antifooneid ja responsooriumid kirikuaasta igaks pühapäevaks ja pühaks, ei ole see töö valmis. Pidevalt võib lisanduda uusi psalmitoone, antifoone ja responsooriumeid – võimalused on lõputud. Pühakirja uuesti tõlki-

Eesti Laulupsalter avatuna Maarja kiituslaulu kohalt XV nädalaks pärast Nelipüha. Antifoon 135: „Meie seas on tõusnud suur prohvet“ Lk 7:16b.

mise tõttu võivad mõnevõrra isegi muutuda tekstide sõnastused, aga pühalaulu alus – Jumala Sõna – jääb sealjuures muutumatuks. Pühalaulu kulgemises ongi olulisim pürgida jumalateenistuse poole, mis koosneb Pühakirja tekstidest, on muusikaliselt askeetlik ja püüab igakülgelt alluda Jumala Sõna autoriteedile. Pühalaul on vana, äraproovitud ja tõhus meetod Pühakirja lugemiseks ja Jumala Sõnaga koos olemiseks nõnda, et meie võiks kahaneda ja Kristus võiks kasvada (Jh 3:30). Pühalaul on rahutooja maailmas, mis on rahutusest tulvil, ja õpetab meid vaigistama ilmakära meis ja meie ümber, et kuulda Jumala häält. Kõigele lisaks on pühalaul veel ainulaadse osaduse vorm – see sünnib vendi ja õdesid ning nende usku tundma õppides, neid tähele pannes ja nendega arvestades. Selle protsessi käigus õpitakse tundma oma kaaslast ja lisaks saab inimene nii mõndagi teada ka iseenda kohta.

Ma lõpetan palvetekstiga, mis on koostatud neile, kes soovivad pühalaulu kaudu otsida Jumala palet. Loodan, et see palve ja minu artikkel tervikuna näitavad huvilistele teed Pühalaulu Kooli, et me võiksim üheskoos osa saada sellest erakordsest kirkusest, rahust ja rõõmusest, mida lauldud Jumala Sõna meieni kiirgab.

Pühalaulu palve

Kolmainu Jumala Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimel. Aamen.

Püha Isa, ma tänan Sind, et Sa annad mulle võimuse olla Sinu Püha Sõna osaduses. Ma tunnistan, et ma ei ole väärt avama Pühakirja ja seda lugema ning laulma, aga kui Sa oma armust annad tähtedele, silpidele ja sõnadele käsu tulla mulle sammukese vastu, siis sünnib Sinu ime. Anna mulle andeks, et ma suudan anda tagasi nii vähe sellest täiusest, mis Sa mulle oma talentide kaudu ja oma Püha Sõna läbi oled kinkinud. Kinnita mind, et oleksin Pühakirja uurimises ustav, püsiv ja alandlik ning jõuaksin selle kaudu Sinu terviklikuma tunnetamiseni.

Issand halasta.

Ma kiidan Sind Jeesus Kristus Sinu armastuse eest. Ma tänan Sind sõprade eest ja sõpruse eest. Ma tänan Sind osaduse eest, mille kaudu Sa ennast meile ilmutad. Ma tänan Sind, et Sa pühalaulus oled kesk meie seas ja Sinu pühalikust osadusest kiirgab meie laulmisesse rahu ning rõõmu. Nõnda hea on uskuda, et Sina oled Maailma Päästja ning oled igal päeval koos minuga nii mures kui rõõmus. Ära siis lahku mu kõrvalt ka siis, kui ma Sind unustan, ja tuleta mulle oma püha puudutusega meelde, et Sina oled hea.

Kristus halasta.

Püha Vaim, ava minu süda, tee tundlikuks mu meeled, et oleksin valmis vastu võtma seda, mida Sa Kiriku armuvahendite kaudu minuni ulatad. Kui ma loen ja laulan Pühakirja, siis ole Sina mind juhatamas, et Kristus võiks kasvada ja mina võiks kahaneda. Juhataja ning Lohutaja, Sinu embus on mulle kallis ja Sinu ligiolu on mulle joovastav. Sinuga virgumine on rahu ja rõõm; Sinuga käimine on õnnistus ja õnn; Sinuga puhkamine on kosutus ja julgustus. Tänu Sulle selle eest.

Issand halasta.

Kirkus, tänu ja kiitus olgu Kolmainu Jumalale – Isale ja Pojale ja Pühale Vaimule nüüd, ikka ja igavesti. Aamen.

Eerik Jõks

151 aastat segakoorilaulu Kaarlis

Kui 17. jaanuaril 1862 jõudis konvent otsusele, et tuleb alustada Kaarli kiriku ehitust, siis 28. oktoobril 1862 pandigi praeguse altari kohas aluskivi. Pidulikust sündmusest sai osa suur rahvahulk, kahe meeskoori ja pasunakoori jõul tõusis kõrgustesse „Meil tuleb abi Jumalalt“! Et uue kiriku ehitus võttis aega, siis tuli koguduse tegutsemiseks püstitada abikirik, mis pühitseti sisse 2. juunil 1863. Kuigi tollane köster-organist Aleksander Wurmberg oli juba 1862. aastal hakanud umbes 500-liikmelise koguduse juurde suurt segakoori moodustama ning kahtlemata koor ka laulis eri puhkudel, siis 2. juunit 1863 võib täie kindlusega pidada Kaarli koguduse segakoori sünnipäevaks, sest loodud 50-liikmeline koor laulis abikiriku pühitsemisel.

Põgusalt koguduse kujunemisloost

Teadaolevalt toimusid 1636. aastast eesti- ja soomekeelsed teenistused Toompea lossisaalis, 1670 ehitati Eesti koguduse jaoks Tõnismäele puukirik, mis nimetati Rootsi kuninga auks Kaarli kirikuks. Puukirik hävis 1710, 1739 liituti Püha Vaimu kogudusega. 1863. aastast tegutseti uue kiriku ehituse aegu iseseisva kogudusena Tõnismäele ehitatud abikirikus, 1870. aastal pühitseti praegune Kaarli kirik. Sellest kujunemisloost ilmneb, miks on koguduse täielikus nimekujus ära märgi-

tud Toompea – Tallinna Toompea Kaarli kogudus.

Vaimumärgilisest ajast

19. sajandi erakordselt ärksas kultuurielus said üheks eesti vaimu kandjaiks laulukoorid, mis loodi peaaesjalikult kirikute juurde. Väljapaistva muusikatöoga paistis seejuures silma Laiuse, kus juba a-st 1686 anti kooliharidust, iga koolmeister osanud mängida viiulit ja teadaolevalt tegutses 1830. a Laiusel esimene eestlastest koosnev keelpillikvartett. Pikka aega töötas Laiusel köstrite-kooliõpetajatena Nieländerite suguvõsa. Aastail 1818–1834 tegutsenud Ludvig Nylender asutas 1827. a meeskoori (esimese eestlastest koosneva laulukoori!), Wilhelm Carl Heinrich Nieländer juhatas a-il 1831–73 segakoori, mis oli samuti üks varasemaid Eesti segakoore. 19. sajandi esimesel poolel tekkis üle maa lausa ridade laulukoore. Näiteks 1823. a Luunjas parun Georg Nolckeni, 1830. a Adaveres kooliõpetaja Mihkel Karru ja Tähtveres kohaliku kooliõpetaja juhatusel, 1840. a Põltsamaal köster Martin Wilbergi ja 1844. a Tormas köster Adam Jakobsoni juhatusel, kes 1848 asutas ka puhkpilliorkestri. Senises ajalookäsitluses on varjule jäänud Põlvas 1831–1863 töötanud köster-kooliõpetaja David Donneri elutöö, kes esimesena korraldas 1855 ja 1858 laulupühad.

Seejärel olid laulupühad 1863. a Sõrvemaal Ansekülas Martin Körberi juhatusel, 1865. a Jõhvis Alutaguse suurima rahvaalgustaja Friedrich Ferdinand Meyeri, 1866. a Simunas üle 60-ne aasta köster-kooliõpetajana töötanud ja üle 30-ne raamatu kirjutanud Villem Normanni ja 1867. a Pärnumaal Uulu mõisas Caspar Franz Lorenzsonni korraldusel. 1870. a pälvis parunite Gustav Fromhold ja Arved Georg von Nolckeni korraldatud Luunja laste laulupüha Peipsi-äärsete elanike seas üldise vaimustuse. Helme ja Kanepi köster-organist Robert Julius Erlemann andis välja „Musika õppetuse“ (1864).

Kaarli kogudus ajaga kaasas (ja võib-olla isegi ees!)

Kui eelnevat 19. sajandi alguse aktiivset kultuurilist ärkamisega arvesse võtta, siis on loogiline ja justkui iseenesestmõistetav, et ka Kaarli kogudus oma ärksa vaimulaadiga sellel ajal esile kerkis. Võime kinnitada, et siia kogudusse on läbi aegade kuulunud Eesti juhtivaid kultuuri- ja ühiskonnategelasi, kelle tegevus vajaks kindlasti läbiuurimist ja lahtikirjutamist. Näiteks Aleksander Wurmberg ja ta segakoori lauljad olid Tallinna kultuurielus sedavõrd aktiivsed, et Kaarli koo-

rist kasvas välja lauluselts Revalia ning osa selle seltsi asutajaist pani 1865. a aluse Estonia Seltsile. Need kõnekad faktid näitavad, kuidas kirikuinimesed olid tollastes oludes Eesti üldise kultuurielu mõjutajad. Kõrvalepõikena: vast vähesed teavad, et meie koguduse kauane konvendi vöörmünder ja esimene juhatuse esimees Friedrich Karl Akel (1871–1941) – elukutselt silmaarst, eri aastatel vabariigi välisminister, riigivanem ja aktiivne ühiskonnategelane – tegi oma kinnisvara peale 500 tuhande rubla eest obligatsioone Estonia teatrimaja ehituse toetuseks (ehituseks oli hädapäraselt vaja 800 tuhat), annetades hiljem märkimisväärselt ka Kaarli uue oreli tarbeks. Need faktid kadunud maailma esiletoomisest leidis luuletaja ja kirjanik Artur Adson Toompeal kinnistusjaoskonna arhiivis kruntideraamatuid uurides. (2010 Eesti Päevalehe ja Akadeemia sarjas „Eesti mälu” ilmunud mälestusteraamat, lk 487–488). Kahjuks on unustuse hõlma vajunud ka mitmekülgse ehitusmeisteri Karl Ipsbergi Eesti perioodi tegemised ja osalus kultuurielus.

Kaarli segakoori tõusud ja mõõnad

1888. a aprillikuu „Kristlik püha-päevaleht” märgib, et 27. märtsil andis Kaarli segakoor suure vaimuliku kontserdi. Ühtedel andmetel töötas 1869. a-st (teistel 1870-st) järjestikku nelikümmend aastat Kaarli koguduses suurepärase koorijuhivõimetega köster (ehk kantor ehk kirikuõpetaja parim kaastööline) **August**

Karl Pfaff (suri 14. X 1909), kelle segakoor pälvis tunnustuse ka väljaspool kirikuteenistusi ja kelle enda mahedat baritonihäält kiidetakse koguduse kroonikas. Tema segakoori sagedaste kontsertide annetused lisasid kirikule suuri toetussummasid. Pfaff kasutas jumalateenistustel ka kõlavate hääletega kaheksast poisist koosnevat koori, kes *a cappella* lauluga teenis kaasa talitustel. See traditsioon oli säilinud katoliku ajast ja seda teistes Tallinna luteri kirikutes ei kasutatud, küll aga kutsuti Kaarli laulupoisse aeg-ajalt neisse laulma. Pfaff pidas koguduse leeritoas ka kirikumuusikakooli ehk köstri kooli, mis sarnanes Püha Vaimu köstri Friedrich Schotteri koolile Kaasani ja Liivalaia nurgal (tuntud Luise-kooli nime all).

Peale August Karl Pfaffi surma tuli Kaarlisse a-il 1909–1938 köster-organistina kogudust teenima **Gustav Kasemets**, kes varem töötas Paldiski koguduses. Kui gi kooritööd ei suutnud ta hoida sama kõrgel tasemel kui Pfaff seda oli teinud, siis oma köstrikohustusi täitis ta hoolega ning oli veel ka asjalikult mõtleval majandusinimene. Koguduses on töötanud 1904–1914 organist-koorijuht **Theodor Tedder** (koguduse esimene kõrgharidusega muusik) ja 1914–1918 organist-koorijuht **Anton Kasemets**. Theodor Tedder tegi väljaspool kirikutööd mitmeid kontserdireise koos tuntud sopranite Aino Tamme ja Paula Brehm-Jürgensoniga. Kui 1904. aastal algas Tallinna eestlaskonna hulgas Jaani koguduse organist-

koorijuhi August Topmani eestvedamisel vokaalsümfooniliste suurvormide viljelemine, siis oli talle abiks Theodor Tedder (hiljem ka Mihkel Lüdigi). Ja kui 1907. a asutati Eesti Evangeeliumi Luteri Usu Kiriku Muusikaselts, siis oli August Topmani kõrval lühikest aega selle teine dirigent Theodor Tedder. Koor, mis kasvas 100-liikmeliseks, esitas klassikaliste oratooriumide kõrval ka teisi koorile loodud suurteoseid. Anton Kasemets asendas Kaarli kirikus organist Theodor Tedderit vajadusel juba 1904. aastast, kuid alles Peterburis, Viinis ja Berliinis toimunud oreli- ja kompositsiooniõpingute järel oli ta a-il 1914–1916 Kaarlis organist-koorijuhina põhitööl. Ta oli a-il 1909–1914 Peterburi Eesti Hariduse Seltsi koorijuht, 1912 Narvas toimunud I asunduste laulupeo korraldajaid, 1918–1924 Eesti Koolinoorsoo Muusika Ühingu ja 1925–1929 Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Tallinna osakonna segakoori juht, 1925–1927 „Muusikalehe” toimetaja ja pseudonüümi Comes all kirjutav kriitik, 1929–1933 Estonia teatri direktor, a-st 1933 Inglise Kolledži ja 1940–1944 Tallinna Konservatooriumi õppejõud ning VIII ja IX ülldlalupeo üldjuhte. 1944. a põgenes ta perega Saksamaale, kus oli Geislingenis ja Bambergis eesti kooride juht ja tegutses muusikaõpetajana. Siirdus 1950. a USA-sse, kus töötas Detroitis õppejõuna ja esines organistina ning elas 1972. a-st Kanadas. Neist faktidest nähtub, et Kaarlis töötasid juba tol

ajal oma ala parimad!

Aastail 1916–1924 juhatas Kaarli koguduse segakoori **Ida-Johanna Ilus** (a-st 1929 Kahu), kes töötas 1928–1936 veel ka Kaarli eragümnaasiumis muusikaõpetajana ning asutas 1938. a Eesti Naisliidu koori. Koguduse segakoorist kasvas 1920. a välja Kaarli Lauluselts, mille kontserite on juhatanud Ida-Johanna Ilusa ja Alfred Karindi kõrval 1920. a Eestisse tulnud ingeri koorijuht **Gustav-Evert Mesiäinen**. Aastail 1918–1925 ja 1928–1932 tegutses Kaarli kirikus organist-koorijuhina **Mihkel Lüdig**, kes on olnud üks Eesti ettevõtlikumaid muusikuid. Ta osales Tallinna Kõrgema Muusikakooli asutamises, ajakirja „Helikund” loomises ja osäühingus EstoMuusika. Koos Mihkel Lüdigiga töötasid Kaarlis 1923–1932 köster-organist **Ernst Loderaud** ja 1924–1940 organist-koorijuht **Johannes Jürgenson (Juhan Jürme)**.

Aastaist 1923–1924 (uue oreli valmimise järel) algas Kaarlis väga tegus ja mitmekülgne muusikaelu, millele andsid panuse nii Kaarli Lauluselts, regulaarsed muusikaõhtud ja suurvormide kontserdid (sh koos ringhäälingu sümfooniaorkestriga) kui ka koguduses töötavad võimekad organistid ja koorijuhid Mihkel Lüdig, Juhan Jürme ja Alfred Karindi. Neid jagus Kaarlisse tööle eri aastatel, aga kohati ka üheaegselt. Kui Mihkel Lüdig eelistas kogudusekooride juhatamisele orelimängu, siis Juhan Jürme ja Alfred Karindi jaoks olid mõlemad tegevused jagamatult südamelähe-

dased. Köster-organistina töötas a-il 1923–1932 **Ernst Loderaud**, kes asutas 1923. a Kaarlis esimese lastekoori.

Juhan Jürme (a-ni 1938 Johannes Jürgenson) kirjutas heliloojana umbes 400 teost, millest tähtsamad on oratoorium „Nebukadnetsar” (1937), müsteerium „Eluohver” (1932), kantaadid „Pärast püha õhtusöömaaga” (1927) ja „Memento mori” („Mõttele, inimene, surmale!”), mis kanti Kaarli kirikus esmakordselt ette 26. novembril 1933. Viimase teose teksti on loonud koguduse õpetaja Artur Sommer (Soomre). „Memento mori” partituur hävis Tallinna pommitamisel, Hugo Lepnurm taastas 1952. a mälu järgi koori-, solistide ja orelipartii ning 1993. a kogu orkestratsiooni. Seda kantaati esitati 50-ndatel Püha Vaimu kirikus Arnold Allvee juhatusel (orelil Rolf Uusväli), 80-ndate lõpus Tallinna toomkirikus Hugo Lepnurme eestvõttel ning seda on juhatanud ka Jaanus-Ferdinand Romandi. Enne sõda ilmus trükis mitmeid Juhan Jürme soololaule ja kogumik „12 vaimulikku laulu segakoorile”. Tuntud segakoorilaulude seas on „Tõsta ennast kõrgeks, Jehoova!” ja „Sul, sul Jehoova, tahan laulda!”. Üks ta sagedamini esitatud soololaule on „Palve”. Mitmest oma laulust on ta teinud orkestriseadeid, neist populaarseim on Marie Underi tekstile loodud laulu „Rukkirääk” seade. Ainulaadsed on ta melodeklamatsioonid „Liivakell” (Friedebert Tuglas), „Karjase nelipüha hommik” (A. H. Tammsaa-

re), „Üle müüri” (Aino Kallas) ja „Hommik” (Juhan Liiv).

Alfred Karindi (a-ni 1935 Karafin) oli üks väljapaistvamaid muusikuid, kes Kaarli koguduses on pikemat aega töötanud. Ta tegutses 1925–1929 Tartu Maarja ja 1929–1933 Tartu Ülikooli koguduse juures ning töötas a-il 1932–1940 ja 1948 Kaarli koguduses organist-koorijuhina. 1. aprillist 1939 sai temast Kaarli koguduse vanemorganist. Üheaegselt organistitööga juhatas ta ka varem kirikukoore, nt Kaarli Lauluseltsi segakoori (1924) ja Kaarli Noorte Koondise koori (1931–1932) ning Tartu üliõpilaskoori Cantate Domino (1929–1933). Kaarli segakooris laulis ka ta abikaasa Karin Karindi ja noorem vend Eduard. Koori kontsertidel soleerisid metsosopran Jenny Siimon ja sopran Helmi Betlem, tšellist August Karjus ja violamängija Herbert Laan. Kaarli segakoori peajasjalikult noortest lauljatest ja Kaarli Lauluseltsi parimatest lauljatest kujunes 1939. aastaks kõrgetasemeline, umbes 50-liikmeline vokaalselt heas tasakaalus olev Kaarli Oratooriumikoor, kes esines Helsingis (1935) ja Stockholmis (1939), salvestas ringhäälingus ning kandis ette suurvorme (sh 22. märtsil 1940 koos ringhäälingu orkestri ja solistidega Mozarti Reekviemi, millest sai viimane suurteos, mis kanti ette purustamata Tallinnas). 1. oktoobrist 1940 pidi Alfred Karindi kirikutöölt lahkuma, sest uue aja Tallinna Konservatoorium ei pidanud oma õppejõududele kirikutööd

soovitavaks.

Hilisem tunnustatud helilooja ja pedagoog **Edgar Arro** võeti Kaarli kogudusse koorijuhina tööle 1. novembril 1936, 12. detsembril 1940 vormistati ta ühtlasi ka organistiks. Kaarli kirikuga olid Edgar Arrol pikaajalised sidemed (mida nõukogude ajal ilmunud eluloos ei mainita), sest siin käis ta õpiaastatel orelit harjutamas ning aitas kaasa teenistustel ja talitustel. Aastail 1936–1940 oli ta ka Riigi Ringhäälingu organist. Kaarlis sai ta teenida 1941. aasta kesksuveni, mil ta koos Kaarli õpetaja Julius Juhkentaali ja kantseleijuhhi Johannes Miidoga mobiliseeriti Venemaale. Kui tänapäeval on Edgar Arro oreliteosed hinnatud ja sagedasti mängukavas, siis täiesti teenimatult on unustuse hõlma vajunud Alfred Karindi (kes iial ei salanud oma kirikutööd!) oreli looming.

Vene okupatsioonivõimud sulgesid kiriku 5. juulil 1941, kõik töötajad vallandati. Sakslaste tuleku järel 28. augustil 1941 kirik avati taas ja koguduse elu püüti sõja tingimustes taastada, niivõrd kui see oli võimalik. Sooviti jätkata lastejumalateenistusi, hoolekannet ja Alfred Karindi püüdis taastada segakoori tööd, mis aga ei saanud heitlikes tingimustes järjepidevust ka mitte konservatooriumis õppivate noorte koorijuhide ja neid suunanud professor Juhan Aaviku abikäe toel.

Vene okupatsioonivõimude taastulekul jäi Kaarli muusikatöö esialgu soiku, Edgar Arro, Alfred

Karindi jt professionaalsed muusikud said range keelu kirikutöö suhtes. Pärast sõda suutis Alfred Karindi segakoori siiski üksikutel juhtudel teenistustel laulmiseks kokku koguda, kuid püsivat tööd ei saadud teha. Kui 23. detsembril 1945 tähistas Kaarli kogudus kiriku 75. aastapäeva, laulis koguduse segakoor Alfred Karindi juhatusel Rudolf Tobiase „Eks teie tea” ja Miina Härma vaimulikke laule. Alfred Karindi sõpruskonnas kuulusid Tuudur Vettik, Riho Päts, Edgar Arro, Hugo Lepnurm ja Karl Leichter. Need olid mehed, kes aegade heitlikele tuultele vaatamata hoidsid alles oma vaimse selgroo. 1948. aastal sai Alfred Karindi võimaluse teenida Kaarlis organistina, ta improvisatsioonidest tundsid koguduseliikmed otsekohe ära, kes parajasti orelis on. Aga siis tuli ühtäkki taas kirikutööle täielik keeld. Keelule vaatamata „hiilis“ Alfred Karindi jumalateenistustel orelisse, mängis variatsiooniderikkaid koraalielemlänge ja kadus vaikselt enne jumalateenistuse lõppu kirikust. 20. jaanuaril 1950 tulid võimu esindajad ta koju läbiotsimistele, ta arreteeriti. Üheksa kuu järel Pagari tänaval, Lasnamäe vanglas ja Patareis viidi ta tööle põhiliselt Dubrovlagi turbarabasse Mordva ANSV-s, kus ta viibis 1954. aastani. Tagasi tulles elas ta mõnda aega juhutöödest ja „hiilis” taas salaja Kaarlis orelit mängima. Jõulude aegu tuli ta tavaliselt viimasele teenistusele, et jääda lõppu ülev-võimsalt „Oh, Sa õnnistav!”mängima.

Uus aeg

1951. aastal tuli organist-koorijuhina tööle Hella Tedder, kes järgmisel aastal taasasutas koguduse segakoori. Alates 2014. aastast viivad segakoorilaulu traditsiooni edasi kammerkoor Canorus ja koguduse kontsertkoor.

Oma tõusude ja mõõnadega on segakoorilaul seega koguduse juurde kuulunud 151 aastat. Sõjaeelse muusikaelu ühel kõrgperioodil (Alfred Karindi aegu 1930-ndatel) tegutses samaaegselt koguni kaks 50-liikmelist segakoori: Kaarli Lauluseltsi segakoor (asutatud 1920) ja Alfred Karindi uus segakoor (asutatud 1930). Viimane võeti 1931 vastu Eesti Lauljate Liitu, mis tähendas erilist tunnustust taseme osas! Kaarli Lauluseltsi ja oma segakoori parimaist lauljaist moodustas Alfred Karindi 1939. aastal oratooriumikoori, mille lootusrikkalt alanud tegevuse katkestas II maailmasõda.

Seega võime tagasivaates tõdeda, et Kaarlis kõlanud segakoorilaulu 151-aastane järjepidevus kinnistab koguduses kõlanud koorilaulu vanimate avalduste hulka Eestis selles žanris. Oma ainulaadse panuse on siia lisanud iga üksik koorijuht, kes eri aegadel seda lauluvankrit on vedanud.

Muusikateadlane Ene Pilliroog

Nii ajaratas ringi käin'd...

Oli aasta 2012. Kaarli koguduse segakoori 60. aastapäeva kontserdid olid kuulajaskonnalt oma hinnangu saanud. „Jätkugu Kaarli segakooril jõudu ja tahet laulda samas vaimus, et võiks tähistada ka koori 100. sünnipäeva.“ Selline oli koori auliikme dirigent Ene Üleoja julgustav soovitus meie juubeliürituse tähistamisel.

On aasta 2014. Aeg on edasi liikunud. Oma koori 62. tegevusaastal leidsime, et pole võimalik eksisteerida **segakoorina**, kui kooril on mureks meeslauljate napus ...

Asjakohased on siin Peeter Singi luuleread:

Aeg õitseda – aeg vilja kanda;
aeg maitseda – aeg teistel' anda.
Aeg möödub – igaks ajaks omane

Lähtugem meiegi sellest öeldust!

Tallinna Kaarli koguduse tublidele – kontsertkoorile ja Canorusele tahame edastada oma tarmukuse ja pärandame segakoori ajaloolise väärtusega lipu, millel vanust möödunud sajandi 30-ndaist aastaist, kui tolleaegset koori juhatas Kaarli koguduse organist-koorijuht-helilooja Alfred Karindi.

Põgus pilk meie segakoori kuuele aastakümnele.

Riigis valitsevast režiimist tulenevatele raskustele vaatamata suutis energiline Kaarli koguduse organist **Hella Tedder** (1921–2002)

asutada 1952. aasta veebruaris **oma** koori – segakoori, kus mõnel aastal ulatus lauljate arv isegi 70-ni.

Hella Tedderi 40-aastase aktiivse kooritegevuse tulemusena esitati lihtsamate koorilaulude kõrval isegi kirikumuusika suurvorme, nagu Hiobi „Jesaja kuulutamine“, Händeli „Simson“, Kreegi „Requiem“ ja Tamverki „Ükspäinis“.

Eesti kirikumuusikud teavad maestro Hella Tedderit ka kui heliloojat, kelle laulud on pea kõigi meie kirikukoorige repertuaaris. Tema „Sull' olgu au“ oli meie koori **motoks**. See laul on leidnud kindla koha paljude Eesti kirikumuusika ürituste kavades.

Mitu aastat kestis Hella Tedderi koostöö käsikäes **Marika Kahariga**, kes alustas oma muusika-alast tegevust Kaarli koguduses sügisel 1984.

Meie, tegevuse lõpetanud segakoori lauljate tänusõnad kuuluvad 30 aastat koori juhatanud Marikale. Tundsime dirigenti kui oma seisukohtades põhimõttekindlat isiksust.

Koorile valitud repertuaar oli enamasti meie võimete kohane, sügava sõnumiga. Ise on ta märkinud, et oma juhatavatates koorides (ka nais- ja koraalikoorigid) on ta seadnud eesmärgiks laulmiseks valitud repertuaariga lauljaid, aga ka kuulajaid Jumalale lähemale

viia.

Muusikaringkondades on Marika Kaharit iseloomustatud kui Eesti kirikumuusikute südame-tunnistust, kes tunneb peensusteni vaimulikku heliloomingut ja on pühendunud ning viljakas töötaja kirikumuusika alal.

On meeldiv, et meie energilist koorijuhti on autasustatud Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitali aastapreemiaga, Valgetähe V klassi teenetemärgi ja EELK teeneteristi III järguga.

Abidirigentidena ja koorijuhi abilisena on oma panuse andnud **Moonika Klaas, Eti Sukmit ja Lea Nebukat**.

Meie segakoori laul on kõlanud jumalateenistustel või kontsertidel nii oma kodukirikus Kaarlis kui ka paljudes kirikutes üle Eesti.

Meeldivat vastuvõttu leidsime Soomes (Lahti – 1992, Kauniai-nen – 1993, Jämijärvi – 1999) ning Lätis (Riia – 1998 ja 2011).

Oleme osalenud EELK vaimulikel laulupäevadel ja –pidudel, aga laulnud ka 1994. a üldlaulupeol.

Kooslaulmise rõõmu oleme jaganud oma koguduse kooridega iga-aastastel aastavahetuse kontsertidel ning adventiküünla süütamisel Raekoja platsil. Omaette huvitavad olid 2011. a Haapsalus

aset leidnud koraalimaraton ja 2013. a „Päikeseloojangu kontsert“ – pühendatud peatselt ehitavale Mustamäe kirikule.

Meie segakoori repertuaaris on olnud nii eesti kui ka teiste maade heliloojate loomingut, aga ka maailma klassikat. Aukohal on püsinud audirigendi Hella Tedderi looming.

Koor tänab kõiki neid vokaal- ja instrumentaalsoliste, kes möödanikus on ilmestanud oma esinemistega meie üritusi. Nende nimekiri veniks väga pikaks, seetõttu tahaks esile tõsta sopranilauljat **Veera Talešit** ja instrumentaalsolisti **Toomas Bubertit**, kes viimaseil aastakümneil on justkui meie oma koori solistideks saa-

nud.

Sulgunud on Kaarli koguduse segakoori register. Meie tänusõnad kuuluvad koguduse juhatusele, õpetajaile ja neile, kes meid kuulasid.

Koorilauljate pühaks sooviks on panna muusika kaudu kuulajate südameisse jumalik sõnum usust, lootusest ja armastusest.

Mul on siiani kahju, et senise segakoori töö katkes, aga ega muud lahendust ju koorijuhile ka enam ei paistnud. Oleme koorijuhtidena lõpmata tänulikud igale üksikule lauljale, kes meie koorides kaasa löövad. On selge, et tänases kiires ajas on ka paar laulmisele pühendatud tundi väga suure väärtusega.

Loodetavasti saab ka kuulaja sellest aru. Samas ei möödeta koorimuusikat ju mitte temale kulutatud ajas, vaid kvaliteedis, mida see aeg toodab. Muusikasse kätketud palve või ka muu sõnum on mitmekordse jõuga. Lauldud sõna heliseb meis pikka aega kaasa. Mõjuka sõnumi kandjaks olnud segakoor andis oma ülesanded üle koguduse noorematele segakooridele: kammerkoorile Canorus ja kontsertkoorile. Saadut tuleb hoolega kanda. Kaarli segakooriliikumise 150 aasta mõõt on määratult suurem kui inimese isiklik ajaline mõõdupuu. Me loome laulusillad igaviku, tänase päeva ja tuleviku vahel, mis õieti on ju kõik üks ja seesama. Püüame laulupärandit väarikalt hoida ja kasvatada.

Piret Aidulo

Vaimulik laulupidu Tartus, 12. juunil 2010

Kontsertkoor ja kammerkoor töid ühiselt 2014. aasta laulupeo rongkäiku kaasa segakoorilt nende tegevuse lõppemisel laulupärandi tähisena saadud Kaarli kirikukoori lipu, mis valmis aastal 1933

Piigadega Taanis

Kui Kaarli koguduse laste ansambli piigad veebruaris Soomest kodu poole sõitsid, õhkas nende juhendaja Maarian Lend, et oleks tore küll augustikuist taasiseseisvumispäeva tähistada jälle kusagil välismaal, näiteks Taanis.

Seega sõit Taani oligi plaani kantud, täpsustamist vajas aeg ja kontserdireisi marsruut.

20. augusti saime küll kenasti kodudes mööda saata. Reis algas 21. augustil. Lennukiga Kopenhaagenisse, sealt rongiga esimesse peatuspaika Slagelses.

Slagelse on armas väike linna-ke Lõuna-Taanis. Rongisõit sinna kestis pisut üle tunni. Nautisime aknast vaadet Taani tasastele põldudele ja tuulegeneraatoritele.

Rongijaamas võttis meid vastu eestlanna Viola, kes töötab Slagelse kirikus organistina.

Piigad laulsid hääled lahti ja kontserdireisi esimene kontsert Slagelse iidse Pühale Peetrusele pühitsetud kirikus võis alata. 14. sajandist pärit kirikuvõlvid said kuulda meie piigade värsket, selget mitmehäälsel laulu. Kohaliku kooli õpetaja Lea tõlkis abivalmilt eestikeelsete laulude tutvustused taani keelde.

Esimene kontsert õnnestus 100%, kirikusse tulnud koguduse liikmed laulsid tuttavamaid lugusid ka kaasa ning kontserdi lõppedes aplodeeriti seistes.

Peale kontserdi lõppu pakuti kogudusemajas kõigile kohvi

ja kooki. Slagelse koguduse liikmed on aktiivsed ja nii nagu nad ise meile jutustasid, on koguduse teenimine auasi ning graafikud tihedalt nimesid täis. Vastutulelikuse heaks näiteks on kasvõi see, et öö Slagelses veetsime 2-3 kaupa peredes. See oli väga armas ja liigutav kogemus.

Kohvilauas jutustas üks kohalik noormees, et ta oli koos kooriga mõne aasta eest käinud Eestis esinemas. Vaimustusega demonstreeris ta meile telefoni salvestatud fotosid Kaarli kirikust.

Järgmisel hommikul oli aega Slagelses pisut ringi vaadata, uurida taanlaste elu ja olu. Piilusime sisse vanasse kloostrikirikusse. Kloostri ruume kasutavad Slagelse koguduse ametnikud ning enamasti on tubade kasutajateks vanemad inimesed, kes saavad üksteise seltsis vanaduspõlve veeta, tundmata muret kõhutäie või toasooja pärast. Nende eest kantakse hoolt.

Pealelõunal jätkus teekond veelgi lõuna poole – punase linna – Rodby suunas. Seal tervitas meid raudteejaamas Rodby kirikuõpetaja Birgitte ja veel kolm koguduse liiget, kes sõidutasid meid kogudusemajja. Kohvrid ja kotid latusime üheskoos Birgitte auto järelkäru peale. Kogudusemajas selgus, et seal polnud meie jaoks madratseid. Nüüd mobiilseeriti kiiresti koguduseliikmed ja madratseid tood kokku küll ühe, küll nelja kaupa. Kõik sai korda! Vihmasabinat vaheajal grillis meile õpetaja abikaasa liha. Selle kõrvale jagasime kahest suurest potist salatit, mille oli valmistanud koguduse 83-aastane vanaproua Girte.

Peale õhtupalvust ja unejuttu võis jääda kosutavale unele.

Uus päev algas ettevalmistusega uueks kontserdiks. Sel korral

Rodby vanas, soojas ja kaunis kirikus. Birgitte jutustas, et kirik oli ehitatud juba 13. sajandil ja algselt oli see seotud Püha Birgitta nunaorduga.

Peale kontserti ootas piigased suur üllatus – üks koguduse liige kinkis meile pääsmed Lollandi veekeskusesse. See oli ääretult vahva ja lõõgastust pakkuv vaheldus.

Pühapäeva hommikul jätkasime teekonda. Hommikul võtsime Maribos osa jumalateenistusest. Kuna Maribo toomkirik on ajutiselt remondi tõttu suletud, oli rahvas kogunenud kogudusemajaja. Valgusküllases ja hubases saalis toimunud jumalateenistusel laulsid ka meie piigad.

Peale jumalateenistust toimus sealsamas kogudusemaja saalis kontsert, mis leidis taas sooja vastuvõtu.

Maribost istusime rongi peale ja ruttasime tagasi Kopenhaageni poole. Õhtuhämaruses leidsime üles ka mõned vaatamisväärsu-

sed: „Väikese merineitsi“, kunin-
gapalee, kirikutornid ja kanalite
ääres majad ja purjekad. Meie
ööbimiskoha juures toimus triat-
loni maratonijooks. Nii saime ka
kaasa elada vapratele meestele ja
-naistele nende tunnustustvääri-
val pingutusel.

Taani reisi viimasel päeval te-
gime aega parajaks Kopenhaageni
tivolis. Oli see vast vahva päev!

Kogu reis oli suurepärase ja
nagu piigade enda kommentaarid
ka näitavad jäid kõik seekordse
kontserdireisiga üliväga rahule.

Noppeid piigade arvamustest
reisi kohta:

- Taani oli üliilus, esinemi-
sed olid väga kenad ja edukad, ini-
mesed uskumatult sõbralikud ja
armsad. Taanlased on tõesti maa-
ilma õnnelikumad inimesed.

- Tore ja vahva seltskond.
Emotsioonid laes.

- Saime näha, kuidas elavad
kohalikud (ööbimine peredes);
õhtune ühine koosviibimine ja nõ
osadushetked; kohad, kus esinesi-

me, olid ilusad ja armsate kogu-
duseliikmetega; soe vastuvõtt.

- Meeldis taanlaste hea vas-
tuvõtt ja lennureisid.

- Järgmine reis võiks kesta
kauem ja hea oleks kohtuda oma-
vanuste kohaliku laulukoori liik-
metega.

- Meeldis peredes ööbimi-
ne, Taanis on ilusad kirikud. Meil
võiks olla uus plaat.

- Taani inimesed olid su-
pertoredad, kõik naeratasid ja
olid üliirõõmsad ja armsad.

- Taani oli väga ilus, üllata-
valt puhas, kõik olid väga viisakad,
rõõmsad ja neile meeldis oma
tööd teha.

Peale suurepärase esinemisko-
gemuste annavad sellised reisid ka
võimaluse üksteist paremini tund-
ma õppida, üheskoos vastu pidada
raskustele ning jagada omavahel
rõõme ja kordaminekuid.

Aitäh piigadele, Maarianile ja
klaverisaatjale Karinile.

Küllike Valk,

Noorteansambli andunud fänn

Augusti algul kohtusid Forssa
koguduse laagrikeskuses Soome
Forssa, Läti Mežaparki, Ungari
Gödöllő ja Eestist meie Kaarli ko-
guduse vabatahtlikud töötajad.

Saabusime laagrikeskusesse

Sõpruslaager Forssas

Forssa koguduse lastelaagri lõpe-
tamise ajaks. Nii olime publikuks
laagri südamlikule lõpunäidendile
Joosepist ja tema vendadest.

Pärast laste lahkumist ja lõu-
nasööki algas kohtumine vanade
sõpradega Forssast ja Riiast ning
tutvumine esmakordselt laagriga
liitunud Ungari Gödöllő kogudu-

se ja nende laulukoori liikmetega.

Sõbralike ungarlastega lähemat
tutvumist takistas keelebarjäär,
see-eest saime aga samal õhtul
nautada nende koori kontserti
Tammela kirikus. Koor ja ansam-
bel Cantus Ludus esitasid Ungari
rahvamuusikat ja barokset kiri-
kumuusikat väga kõrgel tasemel,

teenides ära suure aplausi kirikusse kogunenud rohkearvuliselt publikult.

Pärast rikkalikku õhtusööki ja õhtupalvust algas esimene öörahu laagris.

Järgmine päev oli ette nähtud Forssa linna tekkimise ja ajaloolise arenguga tutvumiseks.

Forssa linna sünd on tihedalt seotud Wilhelm Wahreni (1814 – 1885) nimega. Tema asutas Tammela kose veeressursside energia ärakasutamiseks tekstiilivabriku, mida hiljem tunduvalt laiendas ka muude toodete valmistamiseks. Hoolsa peremehena ehitas ta ka kõik oma töötajatele vajalikud asutused, luues nii linnale omase struktuuri. Eraldi oli ka linnaosa, kus elasid tekstiilitooteid valmistavad käsitöölised. Linna arengut kajastab hästi sisustatud ja huvitav muuseum.

Kahjuks on nüüd aga ka Forssa

suurtehas aja jalgu jäänud ja nüüdseks oma tootmise lõpetanud.

Lõunale sõitsime Forssa kiriku ilusasse ja avarasse kogudusemajaja.

Peale vaba aega linnas kogunesime kiriku misjonitöö keskuses “Sõbra kambrisse”. Ühisel lauluhetkel saime kokku kantor Esa Lahtiga, kelle juhtimisel ja tema suurepärase häält kuulates laulsime ühiselt Soome kauneid rahvalaule.

Õhtu möödus lõkke ääres ühisel koosviibimisel vorstide söömisega ja Forssa koguduse noorte organiseeritud mängude ja ühislaulmisega. Meile esines ka noorterühm Forssa/Tammela tänapäevase vasemate kirikulauludega.

Pühapäeval olime Forssa kirikus jumalateenistusel, kus lauluga teenis kaasa ka suurepärase Gödöllő koor. Peale jumalateenistust lahkus koor laagrist, et anda

enne Ungarisse naasmist kontserthe ka teistes Soome kirikutes.

Pealelõuna möödus käsitöö ja mängudega. Igaühel oli võimalus trükkida endale oma maitse kohane ostukott, T-särk või padjapüür. Päev lõppes ühise õhtupalvusega.

Viimasel päeval olime külasteks Forssa linnavalitsuse suures uhkes majas, kus aselinnapea tutvustas meile linna olevikku ja arenguplaane. Ta vastas lahkelt ka kõigile meie küsimustele.

Peale lõunasööki jätsime huvasti oma heade sõprade ja uute tuttavatega ning asusime tagasiteele Tallinna. Sõpruslaager Forssas oli meeldejäädav ja kasulik ning andis põhjuse uusi kohtumisi ootama jääda.

Lia Roostalu

Forssassa – tirallallaa!

Läksin mina metsa ja kännu peal,
riimikesi hoolsasti ritta seal sean.
Et lauluke võiks välja tulla õpetlik ja selge,
pead palju sõnu vastu võtma, paberike valge.
Oi, oi, oi tirallallaa pead palju sõnu vastu võtma,
paberike valge!

Ühel päeval linnas Saima mulle vastu rallis,
küsis, kas mul kodulinn on ikka väga kallis?
Tähtsaid uudiseid ma tahan sulle anda teada,
peagi võid sa matkakohvri reisivalmis seada,
e-posti sõnumis on tunda matka toone
saadetud on küllakutse tulla varsti Soome.
Oi, oi, oi tirallallaa saadetud on küllakutse tulla
varsti Soome!

Rikas oled südames, kui Looja kinkind
sõpru
vaeseid, rikkaid, kiilakaid, nii tarku kui ka nõtru.
Kutse tuli rahvalt, kellel lemmikloom on peura
südamlikuks kutsujaks on Forssan Kirkon Seura.
Oi, oi, oi tirallallaa südamlikuks kutsujaks on
Forssan Kirkon Seura!

Tösi on, et enne matka külla tuleb stress,
õnneks kohe kadus see, sest laevaks meil Express.
Piletihind sisaldas veel maitsvat laeva sööki,
mõni grupi liige see jäi Helsingini kööki.
Oi, oi, oi tirallallaa mõni grupi liige see jäi Helsingi
kööki!

Sõit Forssasse läks sujuvalt ning oli mõnus, ladus
paar tundi une rüppe jäädes Soome teedel kadus.
Peagi täitis panorama kaunis avar maja,
olimegi jõudnud sinna, kuhu täpselt vaja.
Oi, oi, oi tirallallaa olimegi jõudnud sinna, kuhu
täpselt vaja!

Taivas kiiltas aurinko ja ulkona oll kesä,
vastanotto järjestasid Eevake ja Esa.
Mõlemad on Kaarli porukale kuldseid semud,
nende seltsis minevikku jäänud ainult rõõmud.
Oi, oi, oi tirallallaa nende seltsis minevikku jäänud
ainult rõõmud!

Kui forssalased nägid sõpru, kes on tulnud Soome,
ütlesid, et teile sahvrist kaloreid me toome!
Nende arust midagi me kehakaalus mäda,
kohe tuleb terveks teha väljapaistev häda.
Oi, oi, oi tirallallaa kohe tuleb terveks teha
väljapaistev häda!
Kohe kööki juurde toodi mitu uhket pada,

iga sõbra kehakaal peab saama laagris sada!
Arutluste järel anti kõigil teada siis,
söögikordi päeva kohta tuleb kokku viis.
Oi, oi, oi tirallallaa söögikordi päeva kohta tuleb
kokku viis!

Nüüd olustiku kirjeldus sai ootamatult lai,
ent seni pole tutvustand me gruppi,
ka teile, kallid reisiselid, sooviks teha pai,
teiega sai mitu päeva söödud sooja suppi.
Oi, oi, oi tirallallaa koos teiega sai mitu päeva
söödud head suppi!

Eeva nimi paradiisis mängis tähtsat rolli,
maoga koos nad õpetasid mehekest nii lolli!
Palju kiitvaid sõnu tahaks öelda, diakon Eeva,
kokkupuutel sinuga lööb usukatel keema.
Oi, oi, oi tirallallaa kokkupuutel sinuga lööb
usukatel keema!

Esa saanud kallilt Loojalt palju häid talente,
ta on tark, tal süda hell ja mängib instrumente.
Tema teod ja kuulus nimi väga kõrgelt hinnas,
seda Forssas, Gödölas ja mitmes teises linnas.
Oi, oi, oi tirallallaa seda Forssas, Gödölas ja
mitmes teises linnas!

Õpetaja Kaisa seltsis tunned rahu taevast,
öed ja vennad lahti saavad seni rõhund vaevast.
Ligimese teenimiseks alati ta valmis,
selle tõttu teda lihtne kirjeldada salmis.
Alati tal tuju hea ja seisukoht on kindel,
nagu sõdurpoisil püksi peal on rihma pandel,
kuigi tal on uhke auto, pole mingi saks,
tal on süda soe ja karmikarvaline taks.
Oi, oi, oi tirallallaa tal on süda soe ja karmikar-
valine taks!

Stiilne Kevin rokki naudib ja teab Looja headust,
õlut ta ei joo ja õpib Tartus usuteadust.
Kreeka keel on selge ja loeb kirikus ta psalme,
aasta pärast heebrea keeles ise koob ta valme.
Oi, oi, oi tirallallaa aasta pärast heebrea keeles
ise koob ta valme!

Lubage nüüd tutvustada ühte kaunist muusat,
andekat ja lõbusat, kes kätt ei pane puusa.
Lahke naeratus tal palgel, nõustab mida vajan
luuleridadesse nüüd on sisse toodud Maarian.
Oi, oi, oi tirallallaa luuleridadesse nüüd on sisse
toodud Maarian!

Naeratus ja sportlik rüht, nii kirjeldaks üht

neidu,
nõnda nõtket, painduvat me grupis teist ei
leidu,
samm tal hästi kiire, ta energial puudub piir,
Johanna ongi meie grupi väike päiksekiir.
Ta on hoolas ja meid mitu korda üle loeb,
kui kõik on kohal, ema sülle taas siis peitu
poeb.
Oi, oi, oi tirallallaa kui kõik on kohal, ema sülle
taas siis peitu poeb!

Kellelt saavad väiksed päiksekiired kuldse
läike?
Kellelt muult kui oma emalt, suurelt, suurelt
päikselts,
lisaks palju tulikuumi kauneid sõnu häid
oma aadressile saaks see imeväärne neid.
Halba ta ei räägi ega kunagi ta laima,
ta on taevast alla tulnud inglilikene – Saima.
Oi, oi, oi tirallallaa ta on taevast alla tulnud
inglilikene Saima!

Lauluga veel kallistaksin kahte kena daami,
nende käitumisel paneks ümber kuldse raami!
Sära on neil silmis ja ka jutus pole kurve,
need on meie kallid sõbrad Mari ja ka Urve.
Oi, oi, oi tirallallaa need on meie kallid sõbrad
Mari ja ka Urve!

Grupis veel üks mees, kel suus on paljud
võõrad keeled,
tema seltsis avanevad peitu jäänud meeled,
polüglotist härra, mida sulle kaasa öelda:
Jaanusega saab kõik asjad hästi läbi mõelda.
Alati on rõõmus pilk ja naeratus ta palgel,
koguduse eakam sugu nooreneb ta valgel.
Oi, oi, oi tirallallaa koguduse eakam sugu
nooreneb ta valgel!

Lõpuks sooviks tänada üht vahvat eesti meest,
tööd ta suudab teha igal päeval mitme eest,
kui ta jüngrid juhlatasid Soomes mitu päeva,
Taevaisa teenides ta üksi nägi vaeva.
Oi, oi, oi tirallallaa Taevaisa teenides ta üksi
nägi vaeva!

Selline me grupp siis oli,
tänan, et sain luuleks voli.
Laulukene lõppeb siit,
riimid kokku seadis Tiit.

*Tiit Zeiger
Forssa, august 2014*

Tallinna Oikumeenilise Naiskoori kontserdireis

2013. aastal oma 20. tegevusaastat tähistanud Tallinna Oikumeeniline Naiskoor ühendab ligi 70 erinevas vanuses Jaani, Kaarli ja Oleviste kiriku lauljat. Koori dirigentideks on Aivi Otsnik, Marika Kahar, Urve Pihlak ja Silvia Landra (aastast 2010). Senini esinetud kodukirikutes, tehtud väljasõite teistesse Eestimaa kirikutesse, osaletud EELK laulupeidudel ja Tallinna praostkonna päevadel, antud Eesti heliloojate juubelikontserte ja lauldud ülemaailmsel oikumeenilistel naiste palvapäevadel. Seekordsel kontserdireisil 13. – 20. augustini esinesime esmakordselt väljaspool Eestit kahes Saksamaa kirikus täispika kavaga, mis oli kokku pandud Eesti ja maailma klassikalisest kooriloomingust. Reis sai teoks tänu Wolfhageni ringkonna kirikumuusikadirektorile Bernd Geiersbachile ja tema abikaasale Simonele, kes on osalenud meie vaimulikel laulupäevadel ja andnud kontserte Eestimaa kirikutes. Viimasel külaskäigul Eestisse 2013. aastal tegid nad ettepaneku tulla Vöhli ja Wolfhageni kirikusse laulma. Nemad muretsesid ka majutused, söögikohad ja korraldasid kontserdid.

Vahetult enne reisi, 12. augustil andsime Kaarli kirikus Saksamaa kava järgi kontserdi, mis sai sooja vastuvõtu osaliseks. See julgustas meid ja andis eneseisku juurde. Järgmisel hommikul asu-

sime Kaarli kiriku eest teele (kaasa sõitis 37 lauljat ja saksofonist Rihu Pihlak). Meiega oli kaasas ka Oleviste kiriku pastor Heldur Kajaste, kelle hommiku- ja õhtupalvused bussis häälestasid ja mõtestasid meie päevi ning andsid kindlustunde, et meie kontserdireis on õnnistatud ja meie ise hoiatud. Üksteisehoidmisele ja Jumala ligiolu tunnetamisele hääleestas ka koori motoks kujunenud laul „Isa, ühenda meid üksteisega”, mis saatis meid kogu pikal teekonnal.

Reis kulges läbi Saksamaa idaosas asuva Saksimaa, mis võlus oma kuppelmaastikuga. Peatusime imeilusas keskaegses Görlitzi linnas, mis oli sõjapurustustest puutumata jäänud ja hoolega korras hoiatud. Kõikjal oli tunda möödunud aegade hõngu. Pilku köitsid hilisgootika arkaadid, rikkalikult sammaste ja skulptuuridega kaunistatud fassaadid ja portaalid, uhked siseõued ning õdusad väikepoed ja -kohvikud, aga muidugi ka majesteetlik Peeter-Pauli kirik oma kaunikõlalise oreli ja barokse sisustusega, mida peetakse üheks kaunimaks kogu Saksimaal. Käisime ka Herrnhuti väikelinnas. Siin sündis 1727 Evangeelne vennastekoguduse kirik ja krahv Nikolaus Ludwig von Zinzendorf algatas vennastekoguduse liikumise. Edasi viis tee meid Saksimaa pealinna Dresdenisse, kus Elbe jõe kõrgel kaldal asuvas vanalinnas tegi Maie Välja meile ekskursiooni. Barokse

vanalinna paljud monumentaalsed hooned on originaalkujul taastatud. 2005. aastal õnnistati uuesti sisse ka Jumalaema kirik, mis oli hoiatava mälestusmärgina kauaks ajaks varemeisse jätetud.

Nüüd liikusime Ederi paisjärve äärde, kus veetsime kolm ööd allorus asuvates hubastes väikestes puhkemajades. Ederi ümbrus on väga maaliline – kõrged metsaga kaetud, kohati kaljused mäed vahelduvad sügavate orgudega, mille põhjas looklevad jõed ja järved. Mägede vahel ja nõlvadel idüllilised väikelinnad ja asulad punakate viilkatustega vahvärkmajadega, mille keskel kõrgusesse pürgivad kirikutornid. Õnnestus näha ka Põhja-Hesseni majandus- ja kultuurikeskust, tuhandeaastast Kasseli linna, mis asub 500 meetrit merepinnast kõrgemal. Siin olid kunagi maakrahvide ja kuurvürstide residentsid. Linna sümboliks on vägev, ligi üheksameetrine Heraklese (roomapäraselt Hercules) kuju kõrge künka otsas asuva kaheksatahulise paviljoni torni tipus. Ja sealtsamast avanes kaunis vaade Wilhelmshöhe lossile ning tehislake koskedega pargile.

Nii jõudsidki kätte meie reisi kõrghetked – 16ndal kontsert Vöhli Martini kirikus ja 17ndal keskaegses Wolfhageni Evangeelises Linnakirikus. Wolfhageni linna südamik asub kõrgel künkal.

Ümberringi kuppelmaastik, lilleaedadesse uppuvad armsad

kahekorruselised vahvärkmajad otse kitsaste käänuliste teede ääres. Siin-seal oli näha meie kontserdi kuulutusi. Mõlemad kirikud olid rahvast täis. Tundsime, et olime oodatud, ja see suurendas meie laulurõõmu. Eriliselt hea akustika oli Wolfhageni kirikus. Tsiteerin nüüd Marika Kaharit: „Tarvitses vaid käed üles tõsta, muusikahelid õhku visata ja akustika hakkas koori kandma”. Publik elas mõlemale kontserdile kaasa ja meile sai osaks pikk aplaus. Wolfhageni kirikus tervitas meid kenas eesti keeles noor võluv naispastor Katharina Ufholz. Pärast kontserte ootas soe ja südamluk vastuvõtt pastoraadis. Ka mõlema kontserdi arvustused olid kiitvad. Vöhli kontserdi arvustaja lõpetab

oma artikli järgmiste sõnadega: „Tänu koorile oleme midagi Jumala armastusest tunda saanud” ja Wolfhageni päevalehes ilmunud arvustuses kirjutatakse: „Särava, ingelliku lauluga võlusid Tallinna Oikumeenilise Naiskoori lauljad varajasel pühapäeva õhtupoolikul publikut. Koorijuhtide Marika Kahari, Urve Pihlaku ja Aivi Otsniku juhatamisel vaimustasid nad nii Eesti kui maailma klassika esitamisega. Alates pidulikult kõlanud „Sanctusest” ja „Aulisest elust” kuni ülistuslauluni „Tänage Issandat!” hellitasid nad oma kuulajaid tundeõrna, kohati mõtliku ja meeliülendava lauluga, mis samas kõlas jõuliselt ja selgelt”.

Meie esimene välisesinemine võeti väga hästi vastu. Olime puu-

dutanud oma kuulajate südameid. Fanny de Sievers on öelnud: „Tuleb tähistada oma teerada, jätta enese järel kõikjale, kust möödutakse, viirg rõõmu ja armastust...”

Mare Mauer

Jaani kiriku naiskoori laulja

Tabernaakel – mis see on ja millest see meile kõneleb?

Vaata, Jumala telk on inimeste juures ... (Ilm 21:3a)

Sissejuhatus

Kolmainupühal, 15. juunil 2014 pühitses piiskop Einar Soone Kaarli kiriku altari tabernaakli. Tabernaakel asetati 19. sajandi lõpul ehitatud altarikapi keskele, kuhu omaaegsed meistrid olid millegipärast jätnud tühja orva. Altarit põhjalikult vaadeldes oletas kirikuarhitekt Illar Kannelmäe (1936–2010) mitmes kohas lõpetamata jäänud viimistluse põhjal, et altari ehitus võis omal ajal jääda pooleli. Ei ole teada, mis oli meie eelkäijatel mõttes, kui nad altari sellisena ehtasid ja mida kavatseksid nad asetada tühja orva. Nüüd on aga tühimik täidetud läänekiriku traditsioonilise sakraalarhitektuuri elemendiga – tabernaakliga, mis loob veel ühe võimaluse koondata oma mõtted Maailma Päästjale Jeesusele Kristusele ja Tema imelisele lunastustööle. Käesolevas artiklis ma kirjutan: (1) mida tähendab “tabernaakel” ja milline on selle kasutamise ajalugu; (2) milline on tänapäevane arusaamine tabernaaklist luterlikus kirikus Eestimaal ja kuidas arvamuste erisus sellel teemal võiks meid kõnetada; (3) milline on Kaarli kiriku altari uus tabernaakel ja kes selle valmimisele kaasa aitasid. Ajalugu puudutavas osas ja terminoloogilistes küsimustes olen kasutanud valdavalt kahte allikat: (1) A. G. Martimort 1983. *The Church at Prayer*. The Liturgical Press: Collegeville, Minnesota; (2) F. L. Cross 1958. *The Oxford Dictionary of the Christian Church*. Oxford University Press: London.

Põgus ekskurs tabernaakli ajalukku

Sõna “tabernaakel” (lad *tabernaculum*) tähendab laudonni või telki. Sellel mõistel on kiriklikus terminoloogias kaks omavahel seotud, ent siiski mõnevõrra erinevat tähendusvälja. Juudi traditsioonis

teatakse tabernaaklit kui teisaldatavat pühamut, mis ehitati Moosese juhatusel järgi Iisraeli rahva kõrberännaku ajal. Teisaldatava pühamu ehk kogudusetelgi ja sellega seonduva kirjeldus on leitav Teise Moosese raamatu peatükkidest 25–31 ja 35–40; samuti

Kaarli kiriku altar ilma tabernaaklita. Foto: Mati Mõttus (2008)

Kaarli kiriku altar koos tabernaakliga. Foto: Mati Mõttus (2014)

peatüki 33 salmides 7–10. Tabernaakel püstitati, et see kehastaks Jumala ligiolu oma rahva keskel. Selle sümmeetria ja harmoonia pidid väljendama jumalikku täiuslikkust ja tabernaakel pidi olema omalaadne fookuspunkt, mis juhatas rahvast osadusse oma Jumalaga.

Läänekiriku traditsioonis tähendab sõna “tabernaakel” pühakojas (altaril või selle läheduses) asuvat hoiukohta, milles asetseb anum pühitsetud armulauasakramendiga – Kristuse Ihuga. Pühitsetud armulaua elemendid on juba varakirikust saati saanud ristiinimestelt sügavat austust. Esimestel sajanditel ei olnud väljaspool jumalateenistust kombeks asetada pühitsetud armulauasakramenti nähtavale kohale. Püha Armulaua hoiti haigetele jagamise tarvis pühamu eraldi ruumis, mida nimetati mitmete nimedega, näiteks *pastophorion* või *sacrarium*. Pühamus, kuhu inimesed järk-järgult aina rohkem kogunesid väljaspool jumalateenistust, ei olnud tabernaaklit ja fookuspunktiks oli hoopis ohvrilaud ehk altar, mis oli märgiks Issanda kohalolust. Laua, millel Kristuse Ihu oli asetse-
nud, peeti pühaks ja austati.

Aja möödudes tajus ristirahvas aina enam vajadust lähedase-
maks füüsiliseks kokkupuuteks. Õnnistegijaga väljaspool jumalateenistust. Idakirikus täitsid seda funktsiooni ikoonid, läänekirikus sai selleks aga pühitsetud armulaua asetamine pühamus nähtavale kohale. Üheksandast sajandist on

teada pühitsetud armulaua säilitamise praktika pühamu varjatud ruumi asemel avalikus ruumis. Varasemast perioodist on tuntud mitmesugused tabernaakli vormid, nagu rippuvad tabernaaklid ja sakramendi majad. Alates 16. sajandist levis ühtne praktika kasutada tabernaaklit, mis asub peaalitari keskel.

Tabernaakli roll muutus 16. sajandil drastiliselt läänekiriku selles osas, mis jäi protestantliku reformatsiooni mõjusfääri. Tekkinud uus käsitlus armulauast, millest tänapäeval on üsnagi erinevaid arusaamasid, võimaldas tõlgendada lugupidamist pühitsetud armulauasakramendi vastu väljaspool jumalateenistust kui ebavajalikku. Sestap ei olnud ka tabernaaklil enam endist rolli ja tabernaaklid hävitati või jäid tühjaks. Huvitaval kombel on nüüd, pea 500 aastat hiljem tabernaakel naasnud protestantlikesse kirikutesse, näidates, et iidse traditsiooni kaotamine 500 aastat tagasi on jätnud tühimiku, mida ei ole suudetud millegi muuga täita.

Tabernaakel tänases Eesti Evangeelses Luterlikus Kirikus

Võib vist julgelt öelda, et täna-
Eesti luterlikul maastikul on tabernaakliga seoses esindatud arvamuste paleti kõik toonid. Ühes äärmuses on need, kes näevad tabernaakli kasutamises naasmist läänekiriku ühe rikkaliku traditsiooni juurde, mis aitab ehitada üles ja hoida tugevana osadust Kristusega. Teises äärmuses on vahedate sõnadega kriitikud, kes

väidavad tabernaakli olevat selge kõrvalekalde evangeelsest usust ja tajuvad selles ohtu luterlikule identiteedile. Aruteludes on tih-
tipeale möödaraäkimist ja mõnikord kahjuks ka asjatundmatust, mis puudutab läänekiriku traditsioonilisi vagaduslaade, nende sisu ja nendega seotud terminoloogiat. Kirjeldatud äärmuste vahele jääb hulgaliselt varjundeid, mille kõigi kirjeldamiseks on vaja enamat kirjaruumi kui käesolev artikkel.

Eesti Evangeelses Luterlikus Kirikus (EELK) on tabernaakel ametlikult tunnustatud kirikuinventari element. Jumalateenistuste ja talituste juhend (2013) lk 199 sedastab, et tabernaakel on “väike kapp pühitsetud armulaualeibade hoidmiseks”. Jumalateenistuste käsiraamatus (2009) lk 25 sätestatakse, et „Jagamisest üle jäänud pühitsetud annid tarvitab liturg koos abilistega või säilitab väärikal viisil edasise kasutuse jaoks“. Pühitsemiste ja õnnistamiste käsiraamat (2010) annab kiriku inventari pühitsemise peatükis (lk 93) eraldi ka tabernaakli pühitsemise palve teksti (lk 96).

EELK kirikutes olid tabernaaklid kasutusel ka 20. sajandi viimasel veerandil ehk enne eel-
nimetatud kordade kasutuselevõttu, aga tegu oli pigem paari üksiku juhtumiga. Praeguseks on teadaolevalt kümmekonnas EELK pühakojas tabernaakel. Veebiajakirjast Meie Kirik (www.meiekirik.ee) saab selle kohta lugeda rohkete fotodega illustreeritud toimetuse koostatud artiklit “Ta-

bernaakel Eesti luterlikes pühakodades” (4.11.2011). Augsburgi Usutunnistuse Selts, kes seda veebiajakirja edastab, on vast kõige tugevam tabernaakli idee eestkõneleja Eestis.

Kriitilised noodid tabernaakli kasutuselevõtu aadressil kõlavad teises veebiajakirjas – Kirik ja Teoloogia (www.kjt.ee). Artiklis “Tabernaakel ja säilituskaprijumal ehk ‘Tule taevas appi!’” (13.01.2012) kritiseerib õpetaja Thomas Andreas Põder teravalt tabernaakli kasutuselevõttu EELKs: “Tabernaakel on nii teoloogiliselt kui igapäevase usuelu jaoks tähtsusest heal juhul umbes kümnenda järgu teema. Ka kiriku sisustuselementina on ta õpetuse seisukohalt niisama – st täiesti – ebaoluline ja ülearune.” Kriitika õpetaja Põderi artiklis, mis ei ole mitte täies mahus päris nii resoluutne, on mulle mõistetav. Erinevate armulauakäsitluste kokkupõrkes saavad haiget ühtemoodi nii tabernaakli pooldajad kui ka vastased. Tuleb suhtuda mõistmise ja armastusega ka nendesse vendadesse ja õdedesse, kes tunnevad, et muudatused kirikus on olnud liiga invasiivsed ning on põhjustanud asjatuid kannatusi. Ma ei ole aga veendunud, kas seda vastuseisu saab lahendada õpetaja Põderi kombel, kui ta naeruvääristab tabernaakli kasutamist, võrreldes seda “enne kirikusse sisenemist ühe jala peal ümber kiriku hüppamise või jumalateenistuse järel roomates kirikust väljumisega”.

Seoses tabernaakli-teemalistebate debattidega sotsiaalmeedias

on seda küsimust püütud põgusalt seletada ajalehes Eesti Kirik 21.09.2011. Kahjuks aga sisaldab see EELK jaoks nii oluline ajaleht seelses lühikeses kirjutises “Milleks kogudusele tabernaakel?” mitmeid ebatäpsusi. Ajalehe teoloogiline konsultant õpetaja Kaido Soom toob õigesti välja asjatuuma “Muidugi on küsimus, kuid võrd on evangeelses traditsioonis oluline vahetegemine pühitsetud ja pühitsemata armulauaandidel ning sellest tulenevalt võib seada küsimärgi alla ka tabernaakli olemasolu vajaduse. Kohati võib see tunduda liigselt kõrgkiriklikuna, kuid teisalt osa teolooge leiab, et armulauaannid väärivad ka armulauaatalituse lõppemise järel austavat suhtumist, ning selliseks austavaks armulauaandide hoidmiseks kasutatakse mõnes koguduses tabernaaklit.”

Samas vajavad õpetaja Soomi kirjutatus korrigeerimist mõningad ebatäpsused: (1) tabernaakel ei ole ainuomane roomakatoliku kirikule, nagu kirjutisest võib mulje jääda – seda kasutavad näiteks meie vennad anglikaanid, kellega EELK on Porvoo Ühisavalduse kaudu armulauaosaduses; (2) *monstrants* (mida reeglina ei hoita tabernaaklis) ei ole armulaua hoiustamise anum, vaid sakramendi austamiseks kasutatav päikest jäljendav liturgiline ese, mille keskel asub klaasist aknaga kullast või hõbedast kapsel, kuhu austamise ajal asetatakse pühitsetud *hostia* ehk pühitsetud armulaualeib; (3) *ciborium* ei ole

spetsiifiliselt mõeldud pühitsemata armulaualeibade hoidmiseks – pigem just pühitsetud sakrament, mida hoitakse tabernaaklis, on asetatud sellenimelisse anumasse.

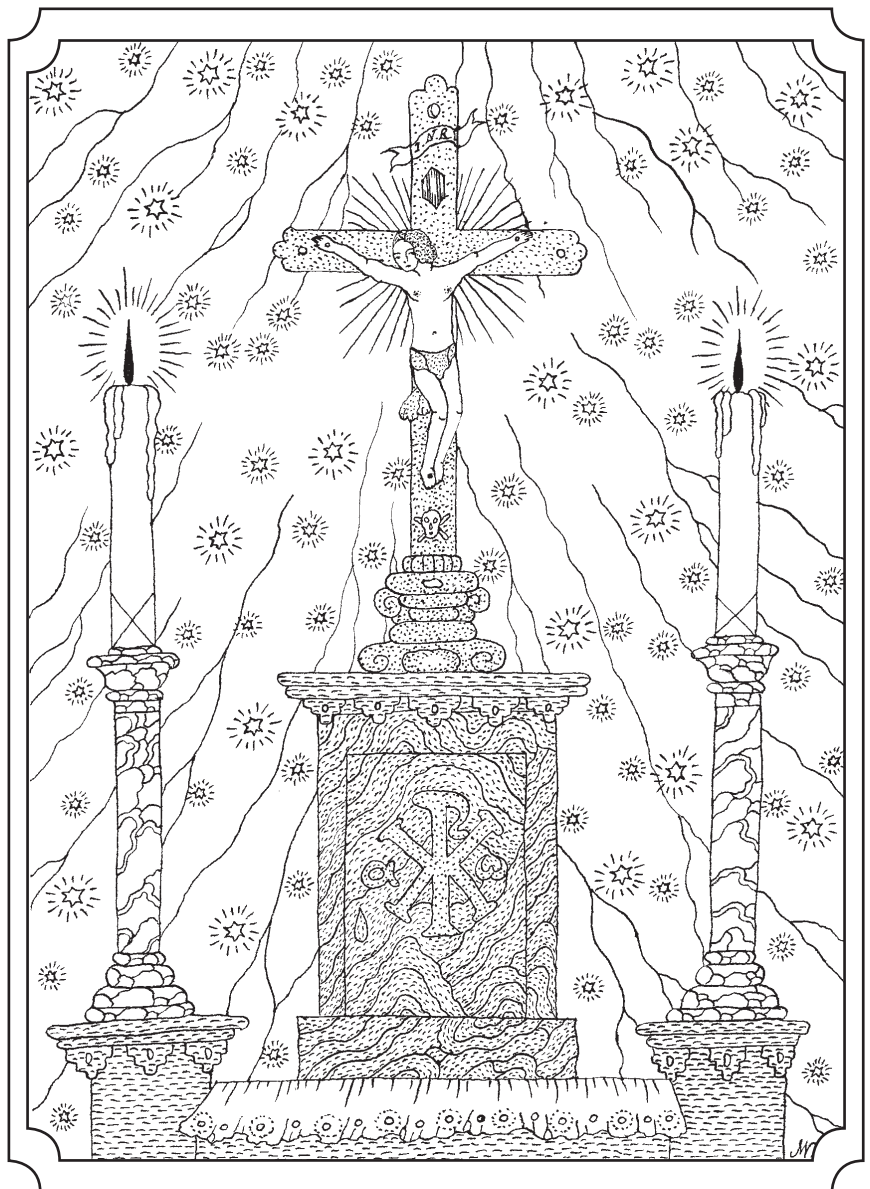
Kas siis tabernaakel on vajalik või mitte?

Kas Jeesuse jalgade võidmine pattuse naise poolt kalli mürriõliga oli vajalik (Lk 7:37–38)? Kas see lisas Jeesusele midagi juurde, mida tal veel ei olnud? Vaevalt küll. Jeesus Kristus on täiuslik ilma igasuguse meepoolse osaluseta. Ometi on Jeesus kohal, et meie saaksime tema jalgu võida ja selle kaudu meie osadus Temaga kasvaks. Alati leidub pahandajaid, kui keegi valab kalli nardisalvi Jeesuse pea peale (Mk 14:3–5). Ja ometi on Jeesus ikka kohal, et me saaksime Tema pead salvida, andmaks Talle tänu meile osutatud armu eest. Nõnda nagu Ta andis meie pattude eest oma käed ja jalad naelte läbistada, annab Ta oma pea ja jalad, et me kõige kallima salviga saaksime näidata oma armastust Tema vastu ja oma pühendumust Temale. Jeesus andis vaese lesknaise ja tema kahe leptoni näitega selgelt mõista, et ka kõige vaesem inimene saab anda suure anni (Mk 12:41–44) ja et varanduse suurus ei ole määrav faktor osaduse otsimisel Jumalaga. Ometi ei ajanud ta minema naise, kes tegid talle väga kalli kummarduse. Otsijaid on mitmeid – Kristus on üks.

Mis üldse on inimesele vajalik selleks, et leida osadust ja lepitust oma Loojaga? Kas käte kokku pa-

nemine palvetamiseks on vajalik? Ilmselt saab palvetada ka teisiti. Miks me siis paneme käed kokku? Kas põlvitamine kirikus on vajalik? Küllap saab ka ilma. Ometi me painutame põlvi kui palves Issanda ette tuleme või armulauada vastu võtame. Naised salvisid Jeesust, sest see trööstis neid ja andis neile lootust. Meie teeme neid toiminguid, sest need lohutavad meid ja ehitavad üles meie usku. Nõnda võib ka tabernaakli kasutamine olla usku ülesehitava mõjuga.

Oli aeg, kui inimesed arvasid vähemalt oma konfessioonis teadvat, mida täpselt on “õigeks usuks vaja”. Nüüd aga elame murrangulisel ajal, maailmas, kus selged piirjooned kristlike denominatsioonide vahel on hägustunud ja ühe kristliku konfessiooni sees elavad erinevad spirituaalsused. See ei ole kellegi süü – see on aja märk. Me hoomame, et meie kogudustes ja meie kirikus on vendi ja õdesid, kelle usk erineb meie omast. See on iseloomulik pea kõikides läänekiriku denominatsioonides, kaasa arvatud roomakatoliku kirikus. Teoloogiliselt homogeenne Eesti luterlik kirik (kui seda üldse kunagi on olnud) on tänaseks ajalugu, kas see meile meeldib või mitte. Meie ees seisev küsimus on pigem selles, kuidas elada ristiinimesena teoloogiliselt heterogeenses luterlikus kirikus? Kas kriitilise hoiakuga oma kaaskristlaste suhtes või pigem armastava tänulikkusega selle eest, et kellegi osadus Kristusega on jälle

Maara Vindi illustratsioon

kasvanud. Taas pean tõdema, et EELK vajab hädasti vennalikust armastusest kantud oikumeenilist dialoogi enese sees, et õppida hindama seda tohutut varandust, mida paljude vendade ja õdede kristlik usk endas kannab. Toetagem üksteist usuteel ja küll Issand annab arutust. “Kuni meil on veel aega, tehkem head kõikidele, eriti aga usukaaslastele!” (Gl 6:10).

EELKs on juba praegu inim-põlv või koguni kaks, kes ei ole olnud liturgilis-teoloogiliste muu-

tuste teostaja ja kes on võtnud vastu usu, mis on EELKsse juurutatud eelmiste põlvkondade poolt. See on nüüd nende usk luterlikus kirikus ja võib toetuda arusaamisele armulauast, mis mõnes teises Eestimaa nurgas on väga võõras. Kelle usu osaks on arusaamine, et armulauaelemendid on ka peale armulauatalitust tõeline Kristuse Ihu ja tõeline Kristuse Veri – muudetud üks kord ja alatiseks – nende jaoks on tabernaakel loomulik-loogiline ese. Ja see võib

vabalt olla luterlikus kirikus õpitud usu väljendus, mitte väevõimuga ja kiusu pärast sissetoodud võõras uuendus.

Kaarli kiriku altari tabernaakel

Kaarli kiriku altari tabernaakli valmimisel olid abiks mitmed inimesed, kes nõu ja jõuga aitasid kaasa lõpptulemuse valmimisele. Tabernaakel (fotod tagakaanel) on ehitatud valgest tammest OÜ Kinksel Puit tiserite poolt. Peale detailide väljalõikamist aitas Katrin Uiho paigutada sümbolid ja tekstid tabernaakli detailide pinnale, mille Aleksander Kolosov filigraanselt puitu lõikas ja Sirje Säär meisterlikult lehtkullaga kattis. Seejärel liimiti detailid tiserite poolt kokku ja taas oli suureks abiks Katrin Uiho, kes aitas põhjaliku vaagimise protsessis leida tabernaakli sobiva värvitooni. Kogu protsessi dokumenteeris fotoülesvõtetega Mati Mõttus.

Tabernaakel koosneb kahest detailist – alusest (70x330x270) ja kapist (400x288x270). See on portatiivne, mis tähendab, et tabernaakli saab soovi korral eemaldada ilma altarikonstruktsioone rikkumata. Paigaldamisel pannakse tabernaakli orva esmalt kapp, mis tõstetakse üles ning seejärel asetatakse selle alla alus. Nõnda on olemasolev ruum optimaalselt kasutatud – kapi ülemine osa jääb orva puitornamendi taha.

Tabernaakel on kaetud mitmete sõnumitega Pühakirjast. Ma soovisin, et see tabernaakel kõneleks, andes edasi Jumala Sõna,

samas kui see hoiab endas “lihaks saanud Jumala Sõna” (Jh 1:14). Kõik kirjad on tabernaakli puitpinda sisse lõigatud ja kullatud. Alusel on Jeesuse sõnad “Kes minu ihu sööb ja minu verd joob, see jääb minusse ja mina temasse” (Jh 6:56). Ukse välisküljel on Kristuse monogramm, mille moodustavad kaks teineteise peale kirjutatud tähte “X” ja “P”, mis on Kristuse kreekakeelse nime *Χριστός* kaks esimest tähte. Samuti on ukse Kristust tähistavad kreeka alfabeedi esimene ja viimane täht “*α*” ja “*ω*” (Ilm 22:13). Ukse siseküljel on kiri “Minust lahus ei suuda te midagi teha” (Jh 15:5b). See manitsev sõnum saab kogudusele nähtavaks, kui Suurel Reedel traditsiooni kohaselt tühjendatakse tabernaakel ja uks jäetakse valla. Ka tabernaakli siseseinad on kaunistatud kirjadega: põhjaseinal “Minu Ihu”; lõunaseinal “Minu Veri” ja idaseinal “Mina Olen”.

Kokkuvõtteks

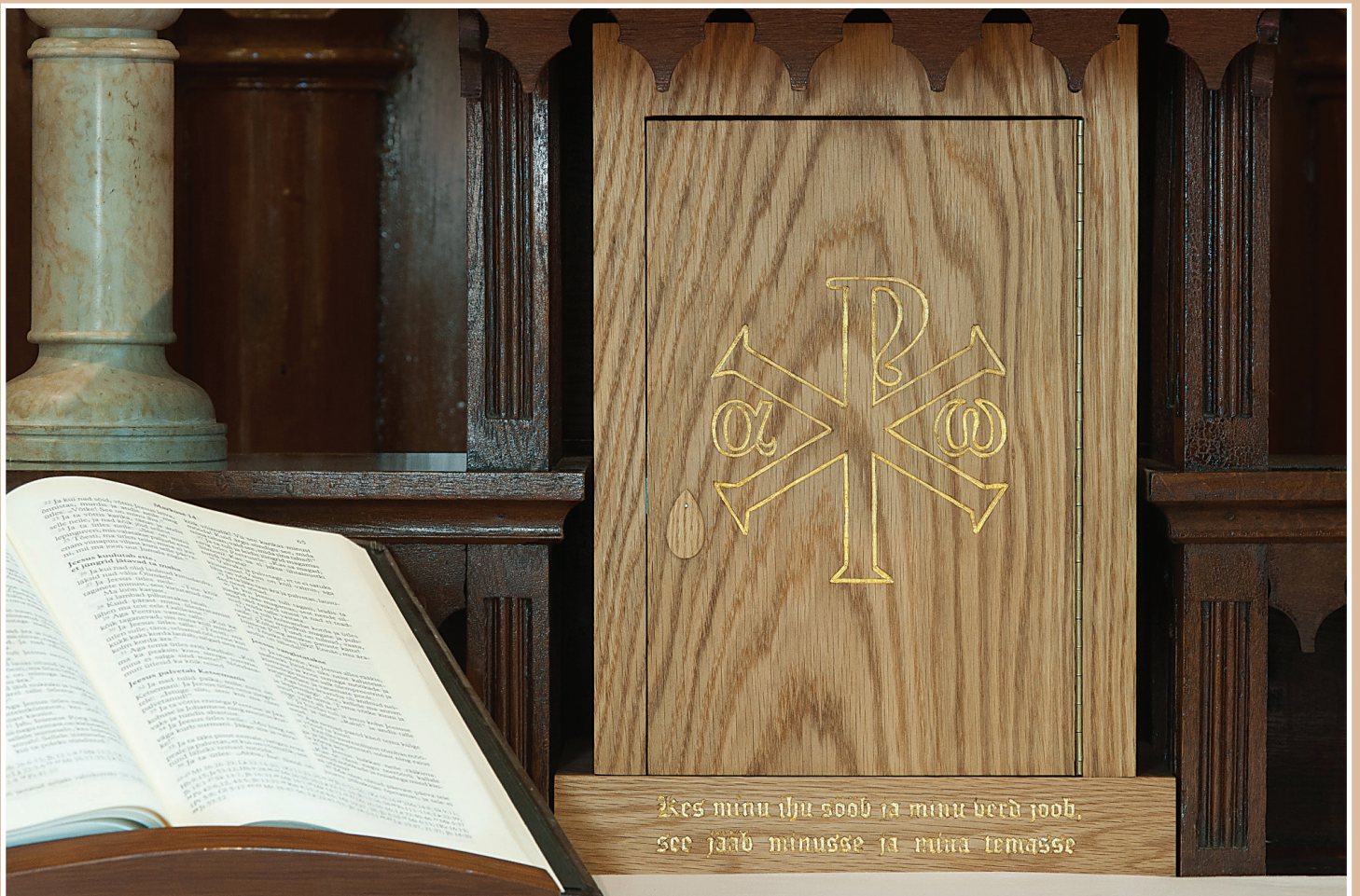
Tabernaakli kasutamine ei ole õndsusvajalik, nii nagu mitmed teised erinevate vagaduslaadidega seotud toimingud, näiteks põlvitamine või enda ristimärgiga õnnistamine. Samas võib see olla oluliseks ja tõhusaks vahendiks, et juhtida meie tähelepanu Kristusele, kes on füüsiliselt meie ligi armulaua elementide kaudu, mida tabernaaklis hoitakse. See on eriti oluline inimestele, kes jumalateenistuste vahepealsel ajal kirikusse tulevad ja tabernaakli ees seisest

või põlvitades vaatavad põlevat õlilampi või küünalt ning saavad kinnitust – Jeesus Kristus, minu Päästja elab.

Tabernaakel on paljude poolt praktikas tulemuslikuks tunnistatud viis Kristuse ligiolu taotlemiseks. See on fookuspunkt, mis hajevil ja pinnapealses maailmas aitab meil koondada mõtted sellele, mida Kristus meie heaks tegi ja mida Ta armulauasakramendi kaudu täna ikka veel teeb. Tabernaakel on läänekiriku ajaloos sajandite jooksul otsinud oma kohta ja on selle leidnud altaril, kus see tuletab meile meelde Kristuse töötust: „Vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni“ (Mt 28:20b).

Suur tänu kõikidele, kes aitasid kaasa Kaarli kiriku altari tabernaakli valmimisele.

Eerik Jõks

Kaarli kiriku altari tabernaakel. Foto: Mati Mõttus (2014). Kontseptsioon ja tehniline lahendus – Eerik Jõks; viimistluse kujundus – Katrin Uibo ja Eerik Jõks; tiseritöö – Kinksel Puit OÜ; puulõige – Aleksander Kolosov; kuldamine – Sirje Säär; fotod – Mati Mõttus. Materjal – valge tamm; viimistlus – linaõliga mesilasvaha.

Tabernaakli ukse sisekülg. Foto: Mati Mõttus (2014).

Kiri tabernaakli sisemisel idaseinal. Foto: Mati Mõttus (2014).